

6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHİNİ KANUNU'NA İCRA-İFLÂS HUKUKU AÇISINDAN GENEL BİR BAKIŞ

Ein Überblick auf dem Gesetz über den Pfand an beweglichen Sachen bei den Handelsgeschäften mit der Nummer 6750 in Hinsicht auf Vollstreckungs- und Konkursrecht

Arş. Gör. Hikmet BİLGİN¹

Geliş Tarihi: 10.04.2017

Kabul Tarihi: 29.05.2017

ÖZET

İşletmelerin, finansman ihtiyacını karşılamakta teminat olarak kullanabilecekleri ve alternatif finansman kaynakları yaratmak amacıyla yararlanabilecekleri taşınır varlıkların rehin konusu yapılabilmesinin önünü açan, bunun hukukî altyapısını oluşturan ve olağandışı bir yöntem konumundaki teslimsiz taşınır rehinine yeni bir sistem öngören 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre borçlu, borcunu vadesinde ödemeyip temerrüde düştüğü takdirde, rehinli alacaklı, mütemerrit borçluya karşı birtakım haklara sahip olacak ve bu hakların kullanımına yönelik takip hukukunda yer alan mekanizmalardan yararlanacaktır.

Bu çalışmada, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ve bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan "Ticari İşlemlerde Rehni Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik"te öngörüldüğü üzere, borçlunun borcunu vadesinde ödemeyip temerrüde düşmesi hâlinde, rehinli alacaklının mütemerrit borçluya karşı sahip olduğu haklar, hâlihazırda yürürlükte olan 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu çerçevesinde irdelenmiş ve mevcut cebri icra sistemimiz doğrultusunda, bu hakların icra takibine konu ediliş biçimi ve uygulamada ortaya çıkması muhtemel sorunlar üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ticari işlem, tescilli taşınır rehni, rehinli taşınır sicili, taşınır teslimi, lex commissoria yasağı, taşınır rehininin paraya çevrilmesi.

ZUSAMMENFASSUNG

Nach dem Gesetz über den Pfand an beweglichen Sachen bei den Handelsgeschäften mit der Nummer 6750, welches den Unternehmen den Weg eröffnet, die beweglichen Sachen zum Pfandgegenstand zu machen, wovon sie zur Sicherung bei der Deckung ihrer Finanzierungsbedürfnisse sowie zur Schaffung alternativer Finanzmittel profitieren können, und dessen rechtliche Grundlage bildet und dem Pfandrecht an beweglichen Sachen ohne Übergabe ein neues System beschert, soll der Pfandgläubiger einige Rechte gegenüber dem Schuldner bekommen und von den bei der Ausübung dieser Rechte im Betreibungsrecht verfügbaren Mechanismen Gebrauch machen, wenn der Schuldner in Verzug gerät, indem er seine Leistung termingerecht nicht erbringt.

In der vorliegenden Arbeit werden die Rechte des Gläubigers gegenüber dem in Verzug geratenen Schuldner im Rahmen des bereits geltenden Vollstreckungs- und Konkursrecht mit der Nummer 2004 behandelt und im Zusammenhang des vorhandenen Zwangsvollstreckungssystems auf die Durchsetzungsweise dieser Rechte und auf die bei der Praxis aufzutretenden Probleme eingegangen, wie im Gesetz über den Pfand an beweglichen Sachen bei den Handelsgeschäften mit der Nummer 6750 und in der in Anlehnung an dieses Gesetz verabschiedeten „Verordnung über die Bestellung des Pfandrechts bei den Handelsgeschäften und die Ausübung der aus dem Verzug folgenden Rechte“ vorschrieben wird.

Schlüsselwörter: Handelsgeschäft, Verpfändung der eingetragenen beweglichen Sachen, verpfändete bewegliche Sache, Übergabe der beweglichen Sache, lex commissoria-Verbot, Pfandverkauf der beweglichen Sachen.

¹ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, hbilgin@ankara.edu.tr

GİRİŞ

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansman kaynaklarına ulaşmasını ve piyasadaki rekabet güçlerinin artırılmasını amaçlayan 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu² (TRK), 1 Ocak 2017 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Anılan Kanun ile, 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu da yürürlükten kaldırılmış ve böylelikle teslimsiz taşınır rehnine yeni bir sistem getirilerek hukukî altyapı oluşturulmuştur. Teslimsiz taşınır rehnine getirilen yeni sistem ile rehin haklarının Rehinli Taşınır Sicili'nde tescil edilerek kurulması; bu sayede taşınır rehninin üçüncü kişilere karşı geçerliliği sağlanarak alacaklıların öncelik hakkının belirlenmesi ve taşınır rehninde aleniyetin temini öngörülmüştür³. Ayrıca taşınırlar üzerindeki rehin hakkının tesisinde, taşınmaz rehninde uygulanan sisteme benzer şekilde, derece sistemi getirilmiş olup, kurulan rehin hakları arasındaki önceliği belirleyecek bu sisteme göre rehin veren, rehin alacaklısına serbest dereceye ilerleme hakkı da verebilecektir. Bunun yanı sıra, ancak üst derecedeki alacaklının alacağı tamamen ödendikten sonra alt derecedeki alacaklıya ödeme yapılabilecek ve şayet rehinli alacaklının alacağı süresinde ödenmezse, alacaklı birtakım hukukî yollara başvurabilecektir. Rehinli alacaklının, alacağını tahsilde ve rehinin paraya çevrilmesi sürecinde alternatif seçeneklerden yararlanarak zamandan tasarruf edebilmesi için öngörülen bu hukukî yollar, çalışmada ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olup, TRK'nun 14. maddesi ile Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmeliğin⁴ 29. vd. maddelerinde düzenlendiği şekliyle, kısaca şöyle sıralanabilir:

Rehinli alacaklı,

- birinci dereceden alacaklı konumunda ise, İİK'nun 24. maddesindeki taşınırlara ilişkin ilâmların icrasına dair hükme göre rehinli taşınır malın mülkiyetinin kendisine devrini talep edebilir.
- alacağını, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir.
- zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını doğrudan kendisi kullanabilir veya üçüncü kişilere kullandırabilir.

² RG. 28.10.2016, Sa. 29871.

³ Rehin sözleşmelerinin tescil, değişiklik ve terkin, rehinli taşınır varlık ile rehin hakkının devri ve boşalan dereceye geçme hakkının tescili ile tescil edilen hususların sorgulanması ve belge oluşturulması işlemlerinin gerçekleştirildiği, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı denetimi ve gözetimi altında Türkiye Noterler Birliği bünyesinde kurulan Taşınır Rehin Sicil Sistemi (TARES) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği (RG. 31.12.2016, Sa. 29935 - 3.Mükerrer)

⁴ RG. 31.12.2016, Sa. 29935 (3.Mükerrer). Metin içinde bundan sonra yalnızca "Yönetmelik" olarak anılacaktır.

- burada zikredilen seçenekleri kullanmak suretiyle dahi alacağını tahsil edemediği takdirde ise, alacağı için genel hükümler dairesinde takip yollarına başvurabilir.

I. Rehinli Taşınır Malın Mülkiyetinin Alacaklıya Devredilmesi

A. Genel Olarak

6750 sayılı TRK ve buna dayalı olarak çıkarılan Yönetmelik kapsamındaki taşınır varlıkların rehniyle güvence altına alınmış borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde rehin alacaklısı⁵, anılan Yönetmelik'te öngörülen usulî prosedürün tamamlanması üzerine, İİK'nun 24. maddesinin üçüncü fıkrasındaki taşınır teslimine dair ilâmların icrasını düzenleyen hüküm doğrultusunda, icra müdürlüğü marifetiyle rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir (TRK m.14/I-a; Yön. m.29). Kanun koyucu burada rehin alacaklısının, alacağını haciz veya iflâs yoluna ilişkin genel hükümlere göre takip edebilmesi için işlerlik kazandırması gereken, bir tür takip şartı mahiyetindeki üç opsiyondan birini düzenlemiştir. Rehin alacaklısı, rehinli taşınırın mülkiyetini devralmak suretiyle dahi alacağını tahsil edemezse veya eksik tahsil ederse ya da taşınır mülkiyeti özel bir sicile kayıtlı olduğundan zilyetliğin naklen teslimi yoluyla devredilebilecek nitelikte değilse, ancak bu durumda diğer iki opsiyonu⁶ denemek durumundadır. Bütün bunlara rağmen rehinli alacağın tahsilinde başarılı olunamadığı takdirde ise, alacaklı, genel hükümler çerçevesinde borçlunun diğer malvarlığına yönelik olarak haciz veya iflâs yoluna gidebilecektir⁷ (TRK m.14/II; Yön. m.41/III).

B. Devir Talebinin Hukukî Anlamı

1. Genel Olarak

Burada, TRK'nun 14. maddesi anlamında taşınır mülkiyetinin kazanılmasından maksat, devren kazanmadır. Bilindiği üzere, taşınır mülkiyetinin devren kazanılması için, her şeyden önce hukukî sebep olarak

⁵ Rehne konu varlığın mülkiyetini devralma, alacağını 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine veya uygun gördüğü başka bir üçüncü kişiye devretme, rehinli taşınır varlıkları kiralama ve lisans haklarını kullanabilme, rehinli taşınır varlığı denetleme, değerini tespit ettirme veya genel hükümler çerçevesinde paraya çevirme yetkisi ile bunlarla sınırlı olmaksızın Kanun ve genel hükümlerde belirtilen hak ve yetkilere sahip alacaklıyı ve haleflerini ifade eder (Yön. m.4/I-j).

⁶ Alacağın varlık yönetim şirketlerinden birine devredilmesi veya rehinli taşınır varlık üzerindeki kiralama/lisans hakkının kullanılması; bkz. aşa. II. ve III. başlıklar.

⁷ Alacaklı tarafından genel hükümlere göre takip yapılabilmesi için, anılan opsiyonların (takip şartı niteliğinde olması sebebiyle) tüketilmesi gerektiği hususu hakkında ayrıntılı açıklamalara son bölümde yer verilecektir, bkz. IV. B.

bir borçlandırıcı işlemin bulunması gerekir⁸. Esasen taşınır teslimine dair ilâmlı icra takibinde taşınır malın mülkiyetinin kazanılmasına dayanak teşkil eden hukukî sebep, yani borçlandırıcı işlem mahkemenin hükmüdür (ilâmdır). Fakat TRK'na göre yapılacak takipte, mütemerrit borçluya karşı alacaklının sahip olduğu, taşınır mülkiyetinin kendisine devredilmesine ilişkin talep hakkı herhangi bir mahkeme kararını gerektirmediğinden, burada taşınır mülkiyetinin devren kazanılmasının hukukî sebebi olarak, başlı başına TRK'nun 14. maddesinin kendisi gösterilebilir. Zira, borçluya ait rehinli taşınır malın mülkiyetinin rehin alacaklısına devri bağlamında TRK, borçlunun borcunu ödemekte temerrüde uğramasından başka hiçbir koşul öngörmemiştir. Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, hukukumuzda “*lex commissoria yasağı*” adı verilen ve borçlu borcunu ödemediği takdirde rehinli malın, satılmaksızın, mülkiyetinin doğrudan alacaklıya intikal etmesini öngören taraflar arasındaki anlaşmaların hükümsüz olması şeklindeki ilke çerçevesinde borçlandırıcı işlem mahiyetinde bir sözleşmenin varlığından da bahsedilemez. Dolayısıyla, taşınır malın mülkiyetinin devren kazanılmasının hukukî sebebi olan borçlandırıcı işlemin, bizatihi Kanun'dan kaynaklandığı söylenebilir.

Öte yandan, herhangi bir sicile kaydı öngörülme-yen taşınır varlığın mülkiyetinin devren kazanılması için gereken bir diğer işlem (tasarruf işlemi) ise zilyetliğin devridir. Taşınırın hâlihazırdaki maliki, zilyetliği devretmediği sürece, mülkiyetin devri de gerçekleşmeyeceği için, rehin alacaklısı, rehinli taşınırın mülkiyetini, ancak zilyetliğin (teslimli) devren kazanımı sonucunda elde edebilir⁹. Şu hâlde, rehin alacaklısı, rehinli taşınır malın mülkiyetini kazanabilmek için zilyetliği elde etmek zorunda olduğundan, borçlu, taşınır üzerindeki fiilî hâkimiyetine (zilyetliğe) kendi rızasıyla son vermediği takdirde, alacaklı, İİK 24/III hükmüne göre icra müdürlüğüne bir takip talebiyle başvurarak taşınırın borçludan zorla alınıp kendisine verilmesini isteyebilir (TRK m.14/I-a; Yön. m.29/I). Burada Kanun koyucunun maksadının, borç vadesinde ödenmediği takdirde rehinli taşınır varlığın borçlunun fiilî ve hukukî egemenlik alanından çıkartılıp alacaklının hâkimiyeti altına alınmasının temini olduğu anlaşılmaktadır.

2. Devir Talebinin, Lex Commissoria Yasağı Karşısında Hukukî Anlamı

6570 sayılı TRK ile yürürlükten kaldırılan mülga 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun 14. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş olan ‘*lex commissoria yasağı*’na göre, borç ödenmediği takdirde rehinli malın alacaklıya

⁸ Eren, F.: Mülkiyet Hukuku, 2. B., Ankara 2012, s.488.

⁹ Zilyetliğin teslimli devren kazanılmasından maksat, devir konusu eşya üzerindeki fiilî hâkimiyette gözle görülebilen bir değişikliğin gerçekleşmiş olması; eşyanın madde itibarıyla, yani aynı ile karşı tarafa teslim edilmesidir, bkz. Ünal, M./ Başpınar, V.: Şekil Eşya Hukuku, 6. B., Ankara 2012, s.172-173 ve s.176 vd.

devredileceğine ilişkin sözleşme hükümleri geçersiz idi; yani, rehin sözleşmesi akdedilirken, borçlunun borcunu vadesinde ödememesi hâlinde alacaklının rehinli malın mülkiyetini temellük etme hakkını kazanacağına ilişkin şart geçerli değildi¹⁰. Mülga TİRK'nun 14. maddesiyle rehin hakkı sahibi alacaklıya, borcun muaccel olmasından önce rehin konusu işletmenin (ya da onun bir unsurunun) mülkiyetini sahiplenmek hakkını veren bütün sözleşmelerin batıl olduğu düzenlenmişti. Böylece borç ödenmediği takdirde alacaklı, rehedilen şeyin tümüyle kendisine kalması avantajından da mahrum olurdu¹¹. Dolayısıyla, mülga TİRK'nda yer alan lex commissoria yasağının temel amacının, sözleşme özgürlüğü ve irade serbestisi prensibini zedelememenin yanı sıra, rehin sözleşmesinin kuvvetli tarafının (rehin alanın) zayıf tarafa (rehin verene) karşı bazı sözleşme şartlarını dikte etmesinin önlenmesi, zayıf tarafın gabine ve suistimallere karşı korunması olduğu söylenebilir¹². Bir başka ifadeyle, lex commissoria yasağı ile hedeflenen husus, rehinle teminat altına alınan borcun vade tarihine kadar olan zaman diliminde, borçlunun mülkiyetinde bulunan malın değerinde borç miktarını aşacak ölçüde bir artış yaşanması ihtimaline karşı borçluyu korumak ve vade tarihinden önce öngörülemeyen, alacak miktarını aşan bu değer artışından alacaklının haksız ve sebepsiz kazancına engel olmaktır¹³. Fakat mülga TİRK'nun 14. maddesinde yer alan lex commissoria yasağına ilişkin kuralın bir benzeri TRK'nda yer almamaktadır.

Her şeyden önce lex commissoria yasağı, rehin kurulurken borcun muacceliyetinden önceki dönemde, borç vadesinde ödenmediği takdirde rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçişini öngören sözleşmeleri hükümsüz kıldığı için, rehin veren ile rehin alacaklısı, ancak borç muaccel olduktan “sonra” rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya devredileceğini kararlaştırabilirler ve buna ilişkin sözleşme yapabilirler¹⁴. Oysa TRK, genel ve götürü bir biçimde böyle

¹⁰ **Oğuzman, K./ Seliçi, Ö./ Oktay-Özdemir, S.:** Eşya Hukuku, 19. B., İstanbul 2016, s.954, p.3369.

¹¹ **Hatemi, H./ Serozan, R./ Arpacı, A.:** Eşya Hukuku, İstanbul 1991, s.358.

¹² **Erten, A.:** “Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni ve Hukuki Sorunlar” (Bankacılar Dergisi, 2000/32, s.81-90), s.86; **Kurt, F.:** “Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı -Yasakların Sorgulanması ve Sınırlandırılması Önerisi-” (İBD, C.82, S.2008/1, s.129-154), s.135-136.

¹³ **Helvacı, İ.:** Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, İstanbul 1997, s.74 vd.; **Kuntalp, E.:** “Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı” (İnan Kıracı'ya Armağan, İstanbul 1994, s.151-162), s.153-154; **Dereli, Z.:** Lex Commissoria Yasağı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.33; **Kurt, F.:** s.136-137. Lex commissoria yasağının sadece borçlu ile alacaklı arasında kurulan rehin ilişkilerine uygulanması, başkasının borcunu temin için kurulan rehin ilişkilerini kapsamaması gerektiği hakkında ayrıca bkz. **Utku, D.:** Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009, s.349-350.

¹⁴ **Kurt, F.:** s.144-145; Rehinli malın, alacaklı tarafından cebrî icraya başvurulmadan, özel olarak paraya çevrilmesine ilişkin anlaşmaların lex commissoria yasağı kapsamına girip girmediği hakkında ayrıca bkz. **Budak, A.C.:** İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 3. B., İstanbul 2010, s.57-62; **Utku, D.:** s.342-344, 353; **Kurt, F.:** s.146-147.

bir imkânı muacceliyetten önce rehin alacaklısına vermiş ve borçlunun borcu ödememesi durumunda işlerlik kazanacak özel bir takip yolu öngörmüştür. Bu sonuçtan hareketle, kanımızca, borç vadesinde ödenmediği takdirde TRK kapsamındaki rehinli taşınırın rehin alacaklısına devrini mümkün kılan sözleşmelerin, borcun muacceliyetinden önceki dönemde de yapılmasının önündeki hukukî engelin kaldırıldığı kabul edilerek, TİRK'nun 14. maddesinde yer alan lex commissoria yasağına ilişkin kurala TRK'nda yer verilmemiş olmasını Kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olarak değerlendirmek gerekir. Her ne kadar Kanun koyucunun bu tercihi rehin hukukunun genel ilkeleriyle örtüşmese de, mevcut TRK'nda bilinçli bir boşluğun söz konusu olduğu inkâr edilemez. Kaldı ki, borç ödenmediği takdirde rehinli taşınırın cebrî icra yoluyla rehin alacaklısına devrini düzenleyen Kanun koyucunun, cebrî icra ile mümkün hâle getirilen bir hususu, tarafların aralarında sözleşmeyle kararlaştırmalarına da cevaz verdiği elbette düşünülebilir.

Bu değerlendirmeler ışığında, özetle, TRK uyarınca borcun muacceliyetinden önceki dönemde yapılan rehin sözleşmesinde öngörülmemiş olsa bile, borcun vadesinde ödenmemesi ihtimaline binaen, rehinli taşınırın mülkiyetinin özel bir cebrî icra yöntemiyle rehin hakkı sahibi alacaklıya devredilmesi mümkün hâle getirilmiştir. Bu yönüyle, TRK'nun 14/1-a hükmü, rehin hukukunun genel ilkelerinden biri olan lex commissoria yasağına aykırı bir düzenleme görünümünde olup, bu yasağın işlevini hukukî açıdan etkisiz kılmaya yöneliktir¹⁵. Zira hammadde, stok gibi döner varlıklar üzerinde kurulabilecek rehinlerle, finansmana erişmek için farklı mekanizmaları denemek zorunda kalan işletmelerin aynı işletme sermayesinin ve varlıklarının zaman içinde erimesine ve dolaylı da olsa ekonomik açıdan mahvına yol açılabilir. Bu noktada farklı bir görüşe göre¹⁶ ise, Kanun koyucu, bu yasağa açık bir biçimde istisna getirdiği için, özel hükmün genel hükme önceliği söz konusu olur ve menfaatler dengesi bakımından göz önüne alındığında da, anılan istisnai düzenlemenin, borçlunun sömürülmesine yol açan bir nitelik taşıdığı söylenemez. Sonuç olarak, kanımızca, her ne kadar rehin alacaklısı rehinli taşınır varlığının mülkiyetini ekspertiz raporuyla tespit edilen objektif değeri üzerinden devralacak olsa da, anılan düzenlemenin lex commissoria yasağının borçluyu korumaya yönelik nihai amacını doğrudan zedeleyici sonuçlar doğuracağı ya da doğurmayacağı şeklinde genelleme yapıp her koşulda geçerli kesin bir yargıya varmak son derece güçtür.

¹⁵ **Şit İmamoğlu, B.:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s.40-41; **Köroğlu Ölmez, B.:** "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni" (TBBD, S.2017/129, s.261-286), s.278-279; ayrıca bkz. **Antalya, G./ Acar, F.:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, İstanbul 2017, s.143-144.

¹⁶ **Antalya/Acar, s.144.**

3. Devir Talebinin, Hâlihazırdaki Cebri İcra Sistemi Karşısında Hukukî Anlamı

a. Genel Olarak

Cebri icra hukukunda, konusu para veya teminat alacağından başka bir şey olan alacaklar, ancak ilâmlı icra takibi ile elde edilebilir¹⁷. Yani alacaklı, para veya teminat alacağı dışındaki bir alacak için icra müdürlüğüne başvurmadan önce, konusuna göre ilgili yargı yerinde dava açıp mutlaka lehine ilâm elde etmeli; ardından, elindeki bu ilâm ile birlikte, ilâmın icrası talebiyle cebri icra yoluna gitmelidir¹⁸. Bu itibarla, ilâmlı icrada esas olan, maddî hukuktan doğan talebin mahkeme kararıyla hüküm altına alınmasından sonra, ifası emrolunan talebin yerine getirilmesini sağlamaktır¹⁹. Halbuki yalnızca para ve teminat alacaklarının ifasına yönelik talepleri içeren ilâmsız icrada ise, mahkemece hüküm altına alınmasına gerek olmaksızın her türlü para ve teminat alacağı için cebri icra organları harekete geçirilebilir. Yani, para ve teminat alacağına ilişkin taleplerle ilgili olarak alacaklı, elinde alacağının varlığını gösteren hiçbir senet bulunmasa dahi, doğrudan cebri icra organına başvurarak yaptırım uygulanması talebinde bulunabilir²⁰. Dolayısıyla ilâmsız icra, mahkemenin herhangi bir hükmüne dayanmayan para ve teminat alacağına yönelik taleplerin yerine getirilmesine hizmet eder. Yine, ilâmlı icrada alacaklının talebi mahkeme kararıyla haklı görüldüğünden, talebin maddî hukuka ve gerçeğe uygun olup olmadığı, cebri icra aşamasında ayrı bir incelemeye tâbi tutulmaz; ilâmsız icrada ise, alacaklının talebinin haklılığı konusunda ilk etapta belirsizlik mevcut olduğundan, takibe itiraz hâlinde ortaya çıkan uyuşmazlığın hâlli için mahkeme devreye girer. Bundan dolayı, kural olarak para ve teminat alacakları dışındaki taleplerin icrası bağlamında cebri icra sisteminin işleyebilmesi için mutlaka bir mahkeme kararına ihtiyaç duyulur.

Esasen İİK'nun 24. maddesi, Kanun'un sistematığına bakıldığında, ilâmların icrası başlıklı ikinci bapta yer almakta olup, bir taşınırın teslimine dair olan ilâmın gereğini hiç ya da eksiksiz yerine getirmeyen borçluya karşı, Devletin icra organları vasıtasıyla zor kullanılarak ilâma konu taşınırın borçlunun elinden alınıp alacaklıya verilmesini düzenler. Fakat rehin borçlusunun, borcunu ödemedede temerrüde düşmesi hâlinde, rehinli taşınır varlıklarının mülkiyetinin (ve dolayısıyla zilyetliğinin) alacaklıya devri için, rehin alacaklısına bahşedilen hak ve yetkilerle ilgili TRK'nda öngörülen yeni sistemde, İİK'nun ilâmlı icra takibini düzenleyen 24. maddesinin üçüncü fıkrasındaki hükme yollamada

¹⁷ Arslan, R./ Yılmaz, E./ Taşpınar Ayvaz, S.: İcra ve İflâs Hukuku, 2. B., Ankara 2016, s.393.

¹⁸ Pekcanitez, H./ Atalay, O./ Sungurtekin Özkan, M./ Özekes, M.: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 3. B., Ankara 2016, s.323-324.

¹⁹ Karslı, A.: İcra ve İflâs Hukuku, 3. B., İstanbul 2014, s.37.

²⁰ Postacıoğlu, İ.E./ Altay, S.: İcra Hukuku Esasları, 5. B., İstanbul 2010, s.7-8.

bulunulması ve bu doğrultuda işlem yapılacağıının belirlenmiş olması, İİK'ndaki ilâmsız takip - ilâmlı takip ayrımının temel mantığı ile çelişmekte olup, konusu para veya teminat alacağı olmayan taleplerin yerine getirilmesi bağlamında önemli ve radikal farklılıklara yol açılmıştır. Ayrıca, ileride de değinileceği üzere, TRK'ndaki bu yeni ve özel takip yolunun aşamalarıyla ilgili Yönetmelik'le öngörülen bazı hükümlerin de İİK ve TRK ile örtüşmediği, TRK'nun kapsamını zorlayan, hatta TRK'na aykırı birtakım içerik taşıdığı söylenebilir.

b. Rehin Hakkının İlâma Ya Da İlâm Niteliğinde Belgeye Bağlanmış Olup Olmamasının Doğuracağı Etki

İcra ve İflâs Kanunu'yla düzenlenen ilâmlı icra sistemine göre, taşınır teslimine ilişkin bir edim yükümlülüğünün icra organları vasıtasıyla zor kullanılarak yerine getirilebilmesi için alacaklının elinde bir ilâm bulunması gerekir. Fakat, rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya devri bağlamında TRK'nda öngörülen yeni sisteme göre, rehinli malın borçludan zorla alınıp alacaklıya teslim edilebilmesi için, yani taşınırın tesliminde uygulanacak hukukî ve fiilî bütün prosedürler için rehin alacaklısının elinde bir ilâm bulunması gerekmediği gibi, ilâm niteliğinde sayılan belgelerden herhangi birinin bulunması da şart değildir. Şu durumda, acaba birinci derece rehin alacaklısının, rehinli taşınır üzerinde ilâm niteliğinde belge ile tevsik edilmiş bir rehin hakkına sahip olduğunu mu kabul etmek gerekir?

Kanımızca Kanun koyucunun, TRK kapsamında rehin alacaklısının sahip olduğu rehin hakkını gösteren rehin senedine otomatikman ilâm niteliğinde belge hüviyeti kazandırmak istemiş olabileceği söylenemez. Zira ilâm niteliğinde belgeler, genel olarak İİK'nun 38. maddesinde açıkça ve tahdidî bir şekilde düzenlenmiştir²¹. Ayrıca Yönetmeliğin 29. maddesinin ikinci fıkrasında, rehin sözleşmesinin ilâm niteliğinde belgeye bağlanmış olması hâlinde İİK'nun 24. maddesinin kıyasen uygulanacağı hususuna ayrıca yer verilmiş olmakla beraber, burada esasen, İİK'nun 38. maddesinde zikredilen düzenleme biçimindeki noter senetlerinin ilâm niteliğinde belge hüviyetini taşıması için gereken koşulların göz ardı edildiği görülmektedir. Zira iki tarafa borç yükleyen ve karşılıklı edimleri içeren bir sözleşme noterlikçe düzenlenmiş olsa bile, ilâm niteliğinde belge sayılamaz ve bu tür sözleşmelerden doğan hakların

²¹ İİK'nun 38. maddesinde yer almamakla birlikte, bazı özel kanun hükümleriyle öngörülmüş ilâm niteliğinde belgelerin de bulunduğunu göz ardı etmemek gerekir. Örneğin: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun m. 35/A hükmü uyarınca düzenlenen uzlaşma tutanağı; 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un m. 70/II hükmü uyarınca tüketici hakem heyeti kararları; 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun m. 18/II hükmü uyarınca arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılması hâlinde icra edilebilirlik şerhi verilen anlaşma belgesi.

yerine getirilmesi için ilâmlı icraya başvurulamaz²². Keza karşılıklı taahhütleri içeren rehin sözleşmesi gibi hukukî işlemlerde tarafların ifa etmekle yükümlü buldukları edimler arasında sıkı bir bağlılık bulunması ve bu edimlerden her biri diğerinin karşılığını oluşturması sebebiyle, tek başına bir rehin sözleşmesinin noterlikçe düzenlenmiş olması o sözleşmeye ilâm niteliği kazandırmaz²³. İİK'nun 38. maddesi bağlamında ilâm niteliğinde bir belgeye bağlanmış rehin hakkının varlığından söz edilebilmesi için, rehnin anapara ipoteği şeklinde kurulmuş olması ve akit tablosunda da kayıtsız şartsız tek taraflı bir para borcu ikrarının bulunması gerekir²⁴. Kaldı ki, üst sınır (limit) ipoteği, niteliği gereği kayıtsız şartsız borç ikrarına müsait olmadığından, bu ipotek türünde tabiatıyla borç ikrarından bahsedilemez²⁵. Hâlbuki TRK kapsamındaki taşınır rehninde, rehin hakkının, taşınmaz rehninin türleri olan anapara ipoteği şeklinde mi yoksa üst sınır (limit) ipoteği şeklinde mi kurulacağı hususunda Kanun'da ve Yönetmelik'te açık bir hüküm sevk edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla bu itibarla, birinci derece rehin alacaklısının, rehinli taşınır üzerinde ilâm niteliğinde belge ile tevsik edilmiş bir rehin hakkına sahip olduğu söylenemez.

Ayrıca, yine Yönetmelik'te, rehin sözleşmesinin ilâm niteliğinde belgeye bağlanmış olması veya olmaması şeklinde iki ihtimali de öngören bu şekilde bir düzenleme yapılmasının, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri bağlamında ne gibi farklılıklar yaratacağı da muğlâktır. Yönetmeliğe göre, rehin sözleşmesinin ilâm niteliğinde belgeye bağlanmış olup olmaması, taşınır mülkiyetinin devri bakımından uygulanacak prosedürde herhangi bir değişiklik yaratmayacaktır. Çünkü her iki ihtimalde de rehinli taşınır, borçlunun elinden icra müdürlüğü marifetiyle zorla alınıp alacaklıya teslim edilecektir. Burada rehin sözleşmesinin ilâm niteliğinde belgeye bağlanmış olması, yalnızca mülkiyetin devrine ilişkin yapılacak takipte izlenecek usul bakımından bir farklılık ortaya çıkarabilir. Örneğin, ilâm niteliğinde belgeye bağlı bir rehin hakkı mevcutsa, Yönetmeliğin 35. maddesine göre, borcunu ödemeyen borçluya öncelikle bir ödeme emri

²² **Tanriver, S.:** İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996, s.118; **Yılmaz, E.:** İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, Ankara 2016, s.207; **Kuru, B.:** İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. B., Ankara 2013, s.896.

²³ **Yılmaz- Şerh,** s.217; *"...Rehin sözleşmesi niteliği itibarıyla kesin borç ikrarını içermediğinden İİK'nun 38. maddesinde yazılı ilâm niteliğindeki belgelerden değildir."* (Y. 12. HD. 04.07.2006, 11792/14643; Legalbank, E.T. 03.03.2017)

²⁴ Anapara ipoteği, doğrudan doğruya borçlunun kayıtsız şartsız borç ikrarını yansıttığından ve tapu sicilinde de resmî senet olarak düzenlenen akit tablosuna geçirildiğinden, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmlı takip prosedürüne göre işlem yapılması gerekir; bkz. **Postacioğlu/Altay,** s.706 ve 703; yine aynı yönde bkz. **Kuru-** El Kitabı, s.1009-1010. *"Takip kesin borç ipoteğine dayalı olduğundan borçluya İİK'nun 149. maddesi gereğince icra emri çıkarılmasında bir usulsüzlük bulunmamaktadır."* (Y. 12. HD. 14.06.2010, 2776/15027; Legalbank, E.T. 03.03.2017)

²⁵ **Postacioğlu/Altay,** s.704.

değil; doğrudan icra emri gönderilmesi söz konusu olacaktır. Bu ihtimalde, ipotegin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmlı takibe ilişkin İİK hükümleri kıyasen uygulanacaktır. Ancak Yönetmelik'te, kural olarak rehin sözleşmesinin ilâm niteliğinde belgeye bağlanmadığı hâller göz önüne alınıp düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır.

c. Devir Talebine İlişkin Takipte Kıyasen Uygulanacak Olan İİK Hükümleri

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan hükme ilişkin usul ve esasların düzenlendiği Yönetmelik'te rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin alacaklıya devrine yönelik takip için öngörülen sistem, İİK'ndaki taşınır rehininin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibe oldukça benzer yönler taşımaktadır. Nitekim Yönetmeliğin 41. maddesinin dördüncü fıkrasında, TRK'ndan doğan temerrüt sonrası hakların kullanımıyla ilgili olarak hakkında hüküm bulunmayan hâllerde İİK'nun ipotegin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı ifade edilmiştir. Hatta Yönetmeliğin 42. maddesinde²⁶ ise TRK'nda ve bu Yönetmelik'te hüküm bulunmayan hâllerde İİK'nun ipotegin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerinin kıyasen uygulanacağına da açıkça yer verilmek suretiyle, burada rehinin paraya çevrilmesi yoluyla (ilâmsız) takibe ilişkin İİK hükümlerinin referans alındığı ortaya konulmuştur. Örneğin, Yönetmeliğin 31. ve 35. maddelerinde düzenlenen "takip talebi" ve "ödeme emri" başlıklı hükümler, büyük ölçüde İİK'nun 145. ve 146. maddeleriyle birlikte 148. ve 149/b maddelerindeki hükümlerle örtüşmektedir. Bu bağlamda, Yönetmeliğin "ödeme emrine itiraz" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve "ödeme emrine itiraz" hakkında İİK'nun 148 ila 150/d maddesi hükümlerinin kıyasen uygulanacağını öngören düzenleme de bunu ortaya koymaktadır. İleride "ödeme emri ve ödeme emrine itiraz" ile "icra emri" başlıkları altında ayrıntılı şekilde değinileceği üzere²⁷, Yönetmeliğin 35. ve 36. maddeleri TRK'nun öngördüğü özel takip usulünün temel mantığına aykırı olup Yönetmelik metninden çıkarılmalıdır. Rehinli taşınırın teslimini amaçlayan özel takip yolunda ilâmsız icra yolunu anımsatan ve sırf para borcunun tahsilini hedefleyen ödeme emri ve ödeme emrine itiraz ile ilgili düzenlemelerin TRK'ndaki yeni sistem ile çelişen yönleri bulunduğunu belirtmek gerekir.

²⁶ Yönetmeliğin bu maddesi, TRK m.18'de öngörülen kıyasen uygulamaya ilişkin düzenlemenin kapsamını genişletmekte ve Kanun koyucunun yollama yaptığı hükümlerden başka, ayrıca TMK'ndaki taşınmaz rehni ve İİK'ndaki ipotegin paraya çevrilmesi ile ilgili çeşitli hükümleri de kapsayacak biçimde kıyasen uygulanacak yasal düzenlemeleri belirlemektedir. Bu durum, Yönetmeliğin Kanun'a aykırılığını dahi ortaya çıkarabilecek nitelikte ciddi bir hukukî soruna vücut vermektedir.

²⁷ Bkz. aşa. C. 3 ve 4 no.lu başlıklar.

Dolayısıyla, her ne kadar TRK'nun 14. maddesiyle örtüşmeyen ve amacı aşan özellikler taşısa da, Yönetmeliğin 29 ila 37. madde hükümleri çerçevesinde borçluya ait rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin alacaklıya devri için, alacaklı tarafından yapılacak takibin, büyük ölçüde rehlin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibin paraya çevirme (satış) aşamasına kadar olan hükümleri doğrultusunda yürütüleceği söylenebilir. Bunun yanı sıra, İİK'nda öngörülen rehlin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takipte haciz aşaması bulunmadığı için, takibin kesinleşmesi hâlinde, talep üzerine, icra müdürlüğü rehinli malın doğrudan paraya çevrilmesine yönelik işlemleri başlatır. Fakat TRK'na göre, mülkiyetin devri bağlamında yapılacak özel takip yolunda alacaklının ulaşmak istediği sonuç, para ile tatmin edilmekten ziyade rehinli taşınırın mülkiyetini devralmak olduğundan, burada ileri sürülen talep, rehinli taşınırın paraya çevrilmesi değil, bilakis aynen teslimidir ve burada paraya çevirme (satış) aşamasının yerine, İİK'nun 24/III hükmüne göre işletilecek aynen teslim aşamasından söz edilir. Bu noktada, aynen teslimeye yönelik ifanın, borçlunun rızasıyla yerine getirilmemesi hâlinde icra müdürlüğüne zorla gerçekleştirilecek olması, konusu para olmayan alacakların, ancak bir ilâm ya da ilâm niteliğinde belgeye istinaden ilâmlı icra yoluyla yerine getirilebileceği şeklindeki ilkeye önemli bir istisna olarak göze çarpmaktadır.

Öte yandan, borçlunun iflâsı ve iflâsının ertelenmesi hâllerinde, TRK kapsamında devam eden ve temerrüt sonrası hakların kullanımını konu alan takibin bundan nasıl etkileeneceği hususuna değinmekte yarar vardır. Bilindiği gibi, borçlunun iflâsı hâlinde, konusu para olmayan iflâs alacakları ona eşit bir kıymette para alacağına çevrilerek iflâs masasına kaydedilir. Burada TRK'na göre yapılan takipte ise, rehin alacaklısının talep ettiği şey, doğrudan para alacağının ödenmesi değil, rehinli taşınırın mülkiyetini devralmak olduğu için, borçlunun iflâsı açıldıktan sonraki dönemde artık bu talebin masaya karşı devam ettirilmesi mümkün olmaz. Bu durumda rehin alacaklısının alacağı, esasında zaten bir miktar para alacağından ibaret olduğundan, TRK'na göre yapılan takibe, İİK'nda yer alan ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takip şeklinde genel hükümlere göre devam edilmesi gerekir. Nitekim alacaklının alacağı TRK'na göre kurulan taşınır rehniyle teminat altına alındığı için, rehinli taşınırın mülkiyetinin devri talebini içeren takipte kıyasen uygulanacak İİK hükümleri, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibe ilişkin hükümlerdir (Yön. m.41/IV). İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takipler, iflâsın açılmasıyla duracak olan takipler (İİK m.193) arasında yer almayıp, aksine iflâs açıldıktan sonra da devam eder; hatta iflâstan sonra ortaya çıkan yeni takip yapma yasağı, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takipler bakımından geçerli olmaz. Alacaklı masaya karşı takibe devam edebilir ve rehinli taşınırın satış bedelinden alacaklının alacağı ödenir. Fakat borçlu hakkında iflâsın ertelenmesi kararı verilmişse, bu durumda TRK'na göre yapılan takibe devam

edilemez. Çünkü rehin alacaklısının TRK'na göre yaptığı takibin konusu rehlinli taşınırın kendisine teslim edilmesidir. Kaldı ki, iflâsı ertelenen borçlunun malî durumunu iyileştirebilmesi ve ticarî faaliyetlerine devam edebilmesi için malvarlığının korunması gerekir. Rehlinli alacaklar için getirilen takip yapabilmek imkânı, borçlunun malvarlığının korunması amacıyla kısıtlanmış olduğundan, erteleme süresi içinde borçluya karşı genel hükümlere göre yapılan rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde olduğu gibi, rehlinli taşınır varlıklar üzerinde muhafaza tedbiri alınamaz; bu varlıkların satışı gerçekleştirilemez²⁸.

C. Devir Talebine İlişkin Takip Bakımından Öngörülen Özel Prosedür

1. Takip Talebi

a) Genel Olarak

Taşınır teslimine ilişkin ilâmların icrasında olduğu gibi, TRK'na göre rehlinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrine yönelik takip de, alacaklının icra müdürlüğüne bir takip talebi ile başvurusuyla yapılır (Yön. m.30/I). Takip talebi, borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesini takip eden yedi gün içinde ileri sürülmelidir (Yön. m.30/II). Bu sürenin hak düşürücü nitelikte sayılıp sayılmayacağı sorusuna ise, kanımızca olumsuz yanıt verilmelidir. Çünkü TRK ile getirilen özel takip prosedürünün amacı rehlinli taşınırın mülkiyetinin rehlin alacaklısına devri olduğu için, bu takibin uygulanmasıyla ilgili atf yapılan İİK 24/III hükmünün ilâmlı icra kapsamında düzenlenmesi karşısında, ilâmlı icraya ilişkin kurallara göre hareket edilmesi gerekir. Bu itibarla, ilâmlı icraya ilişkin takip talebi için İİK'nda herhangi bir hak düşürücü süre öngörülmediğinden dolayı, Yönetmeliğin 30/II hükmünde yer alan sürenin de hak düşürücü nitelikte olmadığı söylenebilir. Kaldı ki, burada öngörülen sürenin hak düşürücü olduğu kabul edildiği takdirde, rehlin alacaklısının TRK'na göre özel takip prosedürüne başvurma hakkını yitireceği sonucuna varılmak gerekir ki, böyle bir yaptırımın Yönetmelik ile öngörülmesi durumunda Kanun'un amacı ve kapsamının dışına çıkılacağı barizdir.

Ayrıca rehlinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri, söz konusu varlığın o anda bulunduğu yerdeki veya rehlin alacaklısının yerleşim yerindeki icra müdürlüğünden talep edilir (Yön. m.31/II). Görüldüğü üzere, rehlinli taşınırın teslimine ilişkin TRK'na göre yapılacak takip bakımından Yönetmelik'te ayrı bir yetki düzenlemesine yer verilmiştir. Fakat ilâmsız icrada icra müdürlüklerinin

²⁸ **Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes**, s.461; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.471; **Karabel**, s.100-101; "İİK'nun 179/b maddesinin ikinci fıkrasına göre erteleme sırasında taşınır taşınmaz veya ticari işletme rehniyle temin edilmiş alacaklar nedeniyle rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabilir veya başlamış takiplere devam edilebilir. Ancak bu takip nedeniyle muhafaza tedbirleri alınamaz ve rehlinli malın satışı gerçekleştirilemez. Mahkemece yasa hükmüne rağmen rehlinli takiplerin durdurulmasına karar verilmesi usul ve yasaaya aykırıdır." (Y. 19. HD. 08.07.2004, 3011/8154; Legalbank, E.T. 03.03.2017).

yetkisi kesin yetki niteliği taşımayıp kamu düzenine ilişkin de olmadığından, TRK'na ve Yönetmeliğe göre yapılan takip bakımından da rehin alacaklısı yetkisiz bir icra müdürlüğüne takip talebinde bulunsa dahi, icra müdürlüğü, anılan takip bakımından yetkisizliğini re'sen gözetemez. Borçlunun icra müdürlüğünün yetkisiz olduğu hususunu, ödeme emrine itiraz yoluyla ileri sürmesi gereklidir. Bundan başka, takip talebi, sözlü veya yazılı olarak ya da elektronik ortamda yapılabilir (Yön. m.31/III).

Takip talebinde bulunurken alacaklıdan peşin harç alınıp alınmayacağı hususunda Yönetmelik'te açık bir hüküm yer almamakla birlikte, kanımızca TRK'na göre rehinli taşınırın mülkiyetinin devri maksadıyla yapılan takip bir ilâma dayalı olmadığı müddetçe (ilâm niteliğinde bir belge olsa dahi) peşin harca tâbi tutulmalı ve takip talebinde bulunan alacaklıdan icra müdürlüğüne peşin harç tahsil edilmelidir²⁹. Kaldı ki, Yönetmeliğin 41. maddesinin dördüncü fıkrasında, temerrüt sonrası hakların kullanımına ilişkin takipler hakkında açık düzenleme bulunmayan durumlarda, İİK'nun ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı belirtilmiş ve peşin harç konusunda herhangi bir tereddüde mahal bırakılmamıştır.

b) Takip Talebinde Bulunmaya Yetkili Kişiler

Borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesi hâlinde, rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep etmeye yetkili kişiler şunlardır (Yön. m.31/I):

- Rehın sözleşmesinde ilerleme sisteminin belirlenmiş olması hâlinde, tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi.
- Rehın sözleşmesinde sabit derece sisteminin belirlenmiş olması hâlinde ise, derece ve sıra olarak en önde bulunan rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi.

Öte yandan, rehin sözleşmesinde öngörülen sisteme göre öncelik hakkına sahip olan rehin alacaklısı, bir hafta içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmazsa, sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları, sırasıyla, Yönetmelik'te belirtilen usule göre, icra müdürlüğünden mülkiyetin devri talebinde bulunabilir (Yön. m.40).

c) Takip Talebinin İçeriği

Esasen rehın paraya çevrilmesi yoluyla takip talebinin içeriği İİK'nun 145 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre alacaklı, İİK'nun 58. maddesine göre, haciz yoluyla takiptekine benzer biçimde hazırladığı takip talebinde hangi takip yolunu seçtiğini de belirterek icra müdürlüğüne başvurur. Fakat

²⁹ Ayrıca bkz. Budak, s.146-147, dn.22.

TRK'na göre kurulan taşınır rehinde borçlu borcunu ödemediği takdirde alacaklının yapacağı takip, ilk etapta rehinli taşınırın devrine ilişkin talepten ibaret olduğundan, bu takip bağlamında farklı bir hüküm getirilerek, takip talebinde şu hususlara yer verileceği öngörülmüştür (Yön. m.31/IV):

- (i) Rehin alacaklının;
 - tacir olması hâlinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası
 - kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar olması hâlinde kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası
 - esnaf olması hâlinde ise, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası
- (ii) Taşınır varlığı rehnedен borçlunun kendisi ise, borçlunun;
 - Tacir olması hâlinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası
 - Esnaf olması hâlinde, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası
 - Çiftçi olması hâlinde kimlik numarası, Çiftçi Kayıt Sistemi numarası, adı, soyadı, imzası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası
 - Serbest meslek erbabı olması hâlinde kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası
 - Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü olması hâlinde üretici örgütü belge numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası
- (iii) Rehnin güvence oluşturduğu borç bilgileri (örneğin, güvence altına alınan alacağın miktarı belirli ise, borcun ve güvencenin miktarı ile rehnin hangi para birimi üzerinden kurulduğu gibi)

Ayrıca takip talebinin ekinde, Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik³⁰ uyarınca düzenlenen ekspertiz/değerleme raporuna da yer verilecek olup (Yön. m.31/V); rehin sözleşmesinin aslının veya

³⁰ RG. 31.12.2016, Sa.29935 (3.Mükerrer)

borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi tarafından onaylanmış örneğinin de, takip talebinin ekinde icra müdürlüğüne ibrazı zorunlu hâle getirilmiştir (Yön. m.31/VI). Son olarak, rehin verene, rehinli taşınırın hâlihazırdaki zilyedine, takip talebinde bulunmuş olan rehinli alacaklıdan sonraki sırada yer alan diğer rehin alacaklılarına ve rehinli taşınır varlığa ait bilgileri gösteren, Rehinli Taşınır Sicili'nden alınmış bir belgenin de, takip talebinin ekinde icra müdürlüğüne ibrazı gerekir (Yön. m.31/VII). Bu noktada, rehin üçüncü bir kişi tarafından verilmişse, bu üçüncü kişiye ait bilgilere de takip talebinde yer verilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

2. Rehin Alacaklılarının Öncelik Sırasının Tespiti

a) Sıra Cetveli

Takep talebini alan ilgili icra müdürlüğü, ilk olarak, ekspertiz/değerleme raporunda belirlenen rehinli taşınır varlığın değerini esas almak üzere, rehin alacaklılarının öncelik sırasını ve alacak miktarlarını gösteren bir sıra cetveli hazırlar ve cetvelin bir örneğini ilgililere tebliğ eder (Yön. m.32/I, II). Esasen ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte İİK'nun 206/II ve 206/III hükümlerine göre düzenlenen sıra cetveli, rehinli malın satışından elde edilen paranın, o mal üzerinde rehin hakkı bulunan birden çok muaccel rehin alacaklısı arasında nasıl ve hangi sıraya göre paylaşılacağını göstermeye yarar³¹. Dolayısıyla, rehin alacaklısının TRK'na göre yaptığı takibin konusunu oluşturan rehinli taşınır varlığın üzerinde başka herhangi bir rehin hakkı mevcut değilse, sıra cetveli düzenlenmesine gerek kalmadan, doğrudan ödeme emri düzenlenmesi aşamasına geçilir. Fakat aynı taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulmuş olması hâlinde, icra müdürlüğüne TRK ve Yönetmelik hükümlerine göre rehin alacaklıları arasındaki öncelik (rüçhan) sırasının tespiti için bir sıra cetveli düzenlenmesi gerekir.

Yönetmelik'te, aynı taşınır varlık üzerinde TRK'na göre kurulan birden fazla rehin hakkı bulunması hâlinde icra müdürlüğüne düzenleneceği belirtilen "sıra cetveli" yerine "mükellefiyetler (yükümlülükler) listesi" ibaresinin kullanılması daha isabetli bir tercih olurdu. Zira ipoteğe benzer şekilde kurulan sicilli taşınır rehniyle güvence altına alınan her bir alacak, taşınır varlık üzerinde birer yükümlülük niteliğinde olup, muaccel olanların yanı sıra müeccel yükümlülüklerin de yer aldığı mükellefiyetler listesi, sıra cetvelini ikâme edici etki doğurur³². Her ne kadar mükellefiyetler listesi, paraya çevirme aşamasının hazırlık safhasında yer alan bir icra takip işlemi olarak nitelendirilse de, muaccel ve müeccel bütün yükleri göstermesi bakımından rehinli taşınır hakkında sıra cetveline nazaran daha kapsamlı ve aydınlatıcı bilgileri içerir. Ayrıca sıra

³¹ Meriç, N.: Türk-İsviçre İcra Hukukunda Paylaşırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara 2015, s.116-117.

³² Meriç, s.117.

cetveli, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte rehinli malın satışından elde edilen paranın paylaşılmasına ilişkin bir işlevi haiz iken, TRK'na göre yapılan ve rehinli taşınırın öncelik hakkına sahip rehin alacaklısına aynen teslimini konu alan takipte ise satış ve paylaşırma aşamalarından söz edilmez; burada rehinli taşınır, takip sonunda rehin alacaklısına aynen teslim edilmek suretiyle alacaklının tatmin edilmesi amaçlanır. Dolayısıyla, herhangi bir paylaşırmanın yapılmadığı bu özel takip prosedüründe sıra cetvelinden ziyade, rehinli alacağın varlığı ve rehnin geçerliliği hususlarında kesinlik oluşturan ve de sıra cetveline göre zamansal önceliği bulunan³³ mükellefiyetler listesinin esas alınması ve bu listede TRK'na göre yürütülen özel takip prosedüründen etkilenen rehin alacaklıları arasındaki rüçhan ilişkisinin tespiti yönünde bir düzenleme yapılması daha yerinde olurdu.

b) Derece Sistemi ve Öncelik Hakkı

Esas itibariyle rehnin alacaklıya sağladığı güvence, tescilde belirtilen rehin tutarı ve derecesi ile sınırlı olup; rehin hakkı, sırada kendisinden önce gelecek olanın miktarının tescilde belirtilmesi kaydıyla, ikinci veya daha sonraki derecede de kurulabilir (TRK m.10/I). Ayrıca rehin sözleşmesiyle, sonraki sırada yer alan rehin alacaklılarına boşalan dereceye geçme hakkı da verilebilir (TRK m.10/II).

Aynı taşınır varlık üzerinde derece sırası belirtilmeksizin birden fazla rehin hakkı tesis edilmesi hâlinde alacaklıların öncelik hakkı, rehnin kurulma anına göre belirlenecek olup, derece belirtilmesi hâlinde ise derece sırası esas alınır (TRK m.11/I). Yani, aynı taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı kurulmuş olması hâlinde öncelik hakkı, derece belirtilmeksizin kurulmuş rehinlerde rehnin kuruluş anına göre³⁴, sabit derece sistemine göre kurulmuş rehinlerde ise derecenin sırasına göre belirlenir (Yön. m.33/I)

İlerleme sisteminde sicile tescil anı dikkate alınacak olup, ilk tescil anına göre alacaklılar birinci sıradan başlamak üzere sıralanır³⁵ (Yön. m.25/I-II). Buna göre, önceki sırada yer alan rehin alacaklısının rehin hakkının sona ererek sicilden terkin edilmesiyle, sonraki sırada yer alan rehin alacaklıları sırayla boşalan dereceye ilerler (Yön. m.25/V). Sonraki sırada yer alan alacaklıya rehin sözleşmesi ile boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınması halinde ise, önceki sırada bulunan diğer rehin alacaklılarının muvafakatinin alınmış olması gerekir. Bu durumda, yeni rehin alacaklısı boşalan derecenin öncelik sırasına sahip olur (Yön. m.25/VI).

³³ Meriç, s.117.

³⁴ Akçura Karaman, T.: Gemi ve Hava Aracı İpotegi ve Motorlu Taşıtlı Rehni (Taşınır İpotegi), İstanbul 2015, s.200 vd.

³⁵ İlerleme sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Akçura Karaman, s.202-203; Olgaç, F.: İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme, Ankara 2014, s.25 vd.

Sabit derece sisteminde ise, rehin veren tarafından taşınır varlığın değerinin itibarî değerlere bölünüp derecelendirilmesiyle taraflar, taşınır üzerinde sabit derece sistemi ile rehin kurabilir³⁶ (Yön. m.26/I). Bu sistemde öncelik hakkı rehin hakkının derece ve sırasına göre belirlenecek olup, sırada kendisinden önce gelecek olanların dereceleri, sıraları ve itibarî değer tescilde belirtilmesi kaydıyla ikinci veya daha sonraki derecede de rehin kurulabilir (Yön. m.26/II, III). İlerleme sisteminden farklı olarak, sabit derece sisteminde, farklı sıralarda kurulmuş bulunan rehin haklarından birinin terkin edilmiş olması, sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına boşalan dereceye doğrudan geçme hakkı vermemekle birlikte, terkin edilen rehin hakkının yerine yeni bir rehin hakkı kurulması mümkündür (Yön. m.26/IV, V).

Rehin sözleşmesinde birden fazla rehin alacaklısı arasındaki sıra ilişkisi bağlamında boşalan dereceye ilerleme esası benimsenmişse, ilerleme sisteminde sonraki sırada yer alan rehin alacaklısına diğer alacaklıların muvafakati ile verilen boşalan dereceye geçme hakkı, diğer alacaklılara göre öncelik hakkına da muvafakat edildiği anlamına gelir ve bu durumda önceki sırada yer alan rehin alacaklısı alacağını tamamen almadan bir sonraki rehin alacaklısına ödeme yapılmaz. Sabit derece sisteminde ise, boşalan dereceye geçme hakkı verilen sonraki derecede bir rehin alacaklısına, o derecenin sağladığı güvence kadar ödeme yapılır (Yön. m.33/II).

Öte yandan, TRK'na göre üzerinde taşınır rehni kurulması mümkün olan varlıklar, rehinden önceki dönemde borçlunun diğer alacaklıları tarafından haczedilir ve fakat muhafaza tedbiri uygulanmayıp borçlunun elinde bırakılır ise³⁷, taşınır varlığın hacizden sonraki dönemde TRK'na göre rehn edilmesi de söz konusu olabilir. Bu ihtimalde kanımızca, hacizden sonraki dönemde TRK kapsamında kurulan (teslimsiz) taşınır rehindeki rehin alacaklısının öncelik hakkı (rüşhanı) bulunmayıp, hacizli taşınırın satışından elde edilen para, haciz alacaklısına alacağı oranında ödendikten sonra geriye kalan meblağ taşınır rehni alacaklısına kalır³⁸. Böylelikle TRK'nun 14. maddesine göre taşınır malın rehin alacaklısına teslimine ilişkin takipten sonuç alınması da mümkün olmaz.

³⁶ Sabit derece sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akçura Karaman**, s.204-205; **Olgaç**, s.39 vd.

³⁷ Sicilli taşınırın haczi bakımından, taşınmazlarda olduğu gibi, haciz şerhinin ilgili sicile işlenmesi yeterlidir; taşınır üzerinde ayrıca muhafaza tedbiri uygulanmasına genellikle ihtiyaç duyulmaz.

³⁸ *"...Somut olayda, şikayet edenin ipotek alacağı, haciz tarihinden sonra olduğundan rüşhanlı alacak olarak kabul edilemez. Dolayısıyla ihale bedelinin hacizden sonra konulan ipoteği karşılması zorunlu değildir. Bu nedenle takip yapan alacaklının alacağına rüşhanlı bir alacak bulunmadığından ihale bedelinin rüşhanlı alacağı karşılama ilkesinin tartışılmasına gerek bulunmadığı gibi, satış ilanının da ipotek alacaklısına usulüne uygun olarak tebliğ edildiği anlaşılmıştır..."* (Y. 12. HD. 22.04.2014, 9056/11887; Legalbank, E.T. 03.03.2017)

Ayrıca bir taşınırın diğer bir taşınır ile bütünleyici parçası olacak şekilde karışması hâlinde öncelik hakkı, o taşınır varlığın tamamı üzerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik hükümleri gereği yapılan değerlendirme³⁹ sonucunda tespit edilen değer yeni varlığın değerine oranı üzerinden⁴⁰ rehnin kuruluş anı veya sabit derece sisteminde derecenin sırasına göre belirlenir (Yön. m.33/III). Bir taşınırın misli olan diğer bir taşınır ile bütünleyici parça olmayacak şekilde karışması hâlinde⁴¹, karışma oranı kadar yeni varlığın değeri üzerindeki öncelik hakkı, ilerleme sisteminde, rehnin kuruluş anına göre; sabit derece sisteminde ise, derece ve sırasının sahip olduğu öncelik sırasına göre belirlenir (Yön. m.33/IV).

Bir taşınırın başka bir taşınır ile birleşmesi durumunda rehinli taşınırın değeri diğer taşınırın değerinden daha fazla ise, rehin alacaklısı, kendisiyle birleşilen taşınır varlığın bedelini ödeyerek o varlığın mülkiyetini edindiği takdirde, rehnin kuruluş anı veya derecenin tesis edilme tarihine göre ödenen bedel kadar öncelik hakkına sahip olur (Yön. m.33/V).

Son olarak TRK ve Yönetmelik hükümlerine göre Rehlinli Taşınır Sicili'ne tescil edilerek kurulan rehin hakları, sonraki tarihlerde başka kanunlara göre kurulan rehinlere göre öncelik hakkına sahiptir (Yön. m.33/VIII). Bu durum, rehnin kuruluşunda benimsenen sisteminin ilerleme ya da sabit derece sistemi olmasından bağımsız bir şekilde, sınırlı aynî hakların kurulma anına göre öncelik sırasına sahip olması ilkesine de uygundur.

c) Sıra Cetveline İtiraz ve Şikâyet

aa. Genel Olarak

Her rehin alacaklısı, sıra cetveli örneğinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde, rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehin alacaklısının yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesinde ilgililer aleyhine dava açarak cetvel içeriğine itiraz edebilir (Yön.m.34/I; karş. İİK m.142/I). Fakat ileri sürülen itiraz, alacağın esasına ve miktarına ilişkin değil de, yalnızca sıraya ilişkin ise icra mahkemesinde şikâyet yoluna gidilebilir (Yön. m.34/II; karş. İİK m.142/III).

³⁹ Rehlinli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında, alacaklının talebi üzerine, rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesince taşınırın değeri, ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilere üç gün içerisinde tespit ettirilir. Bu değer tespitine itiraz edilmesi hâlinde, mahkemece üç gün içerisinde ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilere yeni bir değer tespiti yaptırılır. İtiraz üzerine yapılan değer tespiti kesin olup, bu tespit yapıldığı tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe yeniden değer tespiti istenemez (TRK m.13/II).

⁴⁰ Rehin hakkı, o taşınır varlığın tamamı üzerinde yapılan değerlendirme sonucunda tespit edilen değer yeni varlığın değerine oranı üzerinden paylı rehin olarak devam eder (Yön. m.15/III).

⁴¹ Bir rehinli taşınırın misli olan diğer bir taşınır ile bütünleyici parça olmayacak şekilde karışması halinde karışma oranı kadar yeni varlığın değeri üzerinde paylı rehne sahip olur (Yön. m.15/IV).

Görüldüğü üzere, Yönetmeliğin, sıra cetveline karşı başvuru yollarını düzenleyen 34. maddesi, İİK'nun 142. maddesiyle hemen hemen aynıdır. Buna göre, sıra cetveline itiraz, sıra cetvelinin maddî gerçekliklerle örtüşmediği, maddî hukuka uygun olmadığı iddiasının genel mahkemede dava formatında ileri sürülmesi olduğu hâlde; sıra cetveline şikâyet, şeklî eksiklikler sebebiyle cetvelin takip hukuku normlarına aykırı olduğu iddiasının icra mahkemesi önünde takip hukukuna özgü bir hukukî başvuru yoluyla ileri sürülmesidir⁴².

bb. Sıra Cetveline İtiraz Davası

Sıra cetveline itiraz davasında, TRK'na göre aynı taşınır varlık üzerinde kurulmuş birden çok rehin hakkının söz konusu olduğu hâllerde, davacı rehin alacaklısı ile davalı bir başka rehin alacaklısı arasında, davalı alacaklının rehin hakkının mevcudiyetine, derecesine ya da rehinli alacağın miktarına ilişkin olarak ortaya çıkan uyuşmazlık maddî hukuk kurallarına göre karara bağlanır ve davada verilen nihaî karar, kesinleştiğinde maddî anlamda kesin hüküm gücünü kazanır. Dolayısıyla, davanın sebebi, rehin alacaklıları ile rehin borçlusunu arasındaki hukukî ilişkiden doğan, maddî hukuk menşeli bir soruna dayanmakta olup; ispata ilişkin olarak ise, davada ispat yükünün hangi tarafa ait olduğu hakkında herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri esas alınarak yapılan değerlendirmeye göre davalı alacaklı, alacağının varlığını ve miktarını ispat etmekle mükelleftir; yani, davalı alacaklı, davacı tarafından inkâr edilen alacağına yönelik ispat faaliyetini genel hükümlere göre yürütmek durumundadır⁴³. Bu noktada ikrar, sıra cetveline itiraz davası bakımından da geçerli ve bağlayıcı olup, ikrara bağlanan hukukî sonuçlar bu davada da ortaya çıkar.

Ayrıca basit yargılama usulüne göre görülüp karara bağlanan sıra cetveline itiraz davasında verilen hüküm kesinleşmeden, birinci derecedeki rehin alacaklısına, rehinli taşınırın teslimi gerçekleştirilmez (karş. İİK m.142/a). Yine, TRK çerçevesinde yapılan rehin sözleşmesinin tarafları (rehin borçlusunu ile rehin alacaklısı) arasında daha önceden görülen ve karara bağlanan bir davada, rehin alacaklısının alacaklı olduğu kesin hükümle tespit edilmiş olsa bile, bir başka rehin alacaklısının, bu alacaklıya karşı sıra cetveline itiraz davası açması mümkündür. Zira kesin hüküm, tarafları aynı olan davalarda söz konusu olup, üçüncü bir kişinin taraf olduğu gelecekteki bir dava bakımından etki doğurmaz⁴⁴. Davanın kabulü hâlinde mahkemenin, rehin alacaklılarının sıra cetvelindeki derece ve sıralarını yeniden belirleyip, buna göre değişiklik yapılmasına karar vermesi; bunun üzerine de icra müdürlüğünün, verilen hükme göre sıra cetvelini düzeltmesi gerekir. İcra müdürlüğü, karara göre

⁴² Meriç, s.242-243.

⁴³ Meriç, s.222-223.

⁴⁴ Meriç, s.196; ayrıca bkz. s.240.

gerekli düzeltmeleri yapmaz ya da karara uygun olmayan düzeltmeler yaparsa, davanın tarafları şikâyet yoluna başvurabilirler.

cc. Sıra Cetveline Karşı Şikâyet Yolu

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre yapılan özel takip prosedüründe, şikâyet nedenleri bakımından İİK'nun 16. maddesi kıyasen uygulanır. Fakat, TRK'na göre yürütülen özel takip prosedürü çerçevesinde hazırlanan sıra cetveli, haciz yoluyla takipteki sıra cetveliyle bire bir aynı özellikleri taşımadığından (örneğin, haciz yoluyla takipte hacze iştirak eden haciz alacaklıları arasındaki derece ilişkileri, TRK'na göre yürütülen takipteki sıra cetvelinde söz konusu olmadığından), burada şikâyet sebeplerinin, genel takip yollarına nazaran oldukça sınırlı ölçüde kalacağı söylenebilir.

Öte yandan, sıra cetveline karşı şikâyet yoluna başvuruda varlığı aranan menfaat ihlâlinin gerçekleştiğinin kabulü için, talepte bulunanın hukukî durumunun icra müdürlüğü tarafından doğrudan etkilenmiş olması ve aynı zamanda ihlâl edilen menfaatin güncel, hukukî ve takip hukuku boyutunun da bulunması gerekir⁴⁵. Bu itibarla, birden çok rehin alacaklısının hukukî yararının bulunduğu hâllerde, her bir rehin alacaklısının sıra cetveline karşı ayrı ayrı şikâyet yoluna başvurması da mümkündür. Ayrıca güncel hukukî durumu doğrudan etkilendiği takdirde hukukî yararının bulunduğu kabul edilen rehin borçlusunun da şikâyet yoluna başvurması mümkündür. Şikâyet yoluna başvuran, şikâyete konu sıra cetveline ilişkin somut bilgilerin yanı sıra, şikâyet talebinin dayanağını oluşturan maddî vakıa iddiasını (yani hukuka aykırılığın somutlaştığı olguyu) da belirtmek zorundadır⁴⁶.

Sıra cetveline yönelik şikâyet yoluna gidilmesi, genel hükümlerde olduğu gibi, TRK'na göre yürütülen özel takip prosedürü bakımından da takibi durdurucu bir etki taşımaz. Fakat sıra cetveli kesinleşmeden, birinci derecede yer alan rehin alacaklısına rehinli taşınırın teslimi gerçekleşmez. Zira şikâyet incelemesi sonucunda sıra cetvelinin tamamen değişmesi olasılığı bulunduğundan, şikâyete başvuranın talebine ya da icra mahkemesinin kararına bağlı olmaksızın Yönetmelik'te öngörülen icra emri aşamasına geçilmemesi uygun olur (karş. İİK m.142/a).

Sıra cetveline yönelik şikâyet incelemesi basit yargılama usulüne tâbi olup, icra mahkemesi tarafından duruşmalı olarak veya dosya üzerinden yapılabilir. Bu bağlamda, şikâyet incelemesinin sonucundan etkilenmesi muhtemel kişiler bulunduğu takdirde, taraflarla birlikte bu kişilerin de dinlenilmesi mahkemece gerekli görülürse, duruşma açılarak yargılamaya devam olunabilir. Ancak

⁴⁵ Meriç, s.250-251.

⁴⁶ Meriç, s.260.

böyle bir gereksinimin bulunmaması hâlinde, duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden karar verilmesi daha uygun olur. Mahkeme, incelemesini dosya üzerinden yapmayı uygun gördüğü takdirde, en geç on gün içinde bu incelemenin tamamlanıp karara bağlanması gerekir (karş. İİK m.18). Şikâyet incelemesi sonucunda, mahkeme, sıra cetvelindeki usulî bir eksiklik veya yanlışlığın giderilmesine karar verirse, bu karar sadece şikâyete başvuran rehin alacaklısını değil, sıra cetvelindeki bütün ilgilileri etkileyebilir⁴⁷. Bu durumda, mahkeme, sıra cetvelindeki usulî eksiklik veya yanlışlıktan etkilenen bütün ilgililer bakımından sıra cetvelinin iptaline karar verirse, icra müdürlüğü yeniden sıra cetveli hazırlar ve bu şekilde hazırlanan yeni sıra cetveline karşı da tekrar şikâyet yoluna başvurulabilir. Fakat bu durumda şikâyetin kapsamı, sadece yapılan değişikliklerle sınırlı olur⁴⁸.

3. Ödeme Emri ve Ödeme Emrine İtiraz

İcra müdürlüğü, sıra cetveline itiraz edilmemesi hâlinde yahut itiraz veya şikâyetin reddedilmesi üzerine, mevcut durumu, rehinli taşınır varlık üzerindeki sonra gelen rehin hakkı sahiplerine bir ihbarname ile bildirir ve borçlu ile rehin veren üçüncü kişi ise taşınır varlığın maliki üçüncü kişiye birer ödeme emri gönderir (Yön. m.35/I). Ödeme emrinde, borcu ödeme süresinin 15 gün olduğu; ödeme emrine yedi gün içinde itiraz olunmaz ve ödeme süresi olan 15 gün içinde de borç ödenmezse, rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin alacaklıya devredileceği hususları, rehin veren borçluya bildirilir (Yön. m.35/II).

Ödeme emrinin Yönetmelik'te kaleme alınış biçimine bakıldığında, taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibe ilişkin İİK'nun 146. maddesinin esas alındığı söylenebilir. Zaten ödeme emrine itiraz hakkında da, İİK'nun 148 ila 150/d maddesi hükümlerinin kıyasen uygulanacağı hususuna yer verildiği görülmektedir (Yön. m.36/I). Dolayısıyla, TRK'na göre yürütülen özel takip prosedürünün kısmen taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilâmsız takibe benzetilmek istendiği sonucuna varılabilir. Fakat kanımızca Yönetmeliğin bu hükmü TRK'nun öngördüğü sisteme aykırıdır. Çünkü TRK'nun öngördüğü özel takip prosedüründe para alacağının tahsilinden ziyade rehinli taşınırın mülkiyetinin devri amaçlandığından, yalnızca para alacağının tahsiline yönelik bir kavram olan "ödeme emri"ne yer verilmiş olması TRK'nu aşan nitelikte bir düzenlemedir. Yine, ödeme emrine itiraz başlığı altında, sırf rehin hakkına yönelik itirazın söz konusu olması hâlinde⁴⁹, itiraz karara bağlanıncaya kadar mülkiyetin alacaklıya devredilmeyeceği; bu aşamada

⁴⁷ Meriç, s.267-268.

⁴⁸ Ayrıca bkz. Meriç, s.270.

⁴⁹ "Rehlin geçersizliğine ilişkin itirazların İİK.nun 146 ve 147. maddeleri gereğince icra dairesine yapılması gerekir." (Y. 12. HD. 26.06.2012, 4742/22586; Legalbank, E.T. 03.03.2017)

rehin hakkına itiraz edilmediği takdirde, bundan sonra yapılacak itirazların da dinlenmeyeceği düzenlenmiştir (Yön. m.36/II). Kanımızca bu hüküm de TRK'na aykırı olup, bu noktada Kanun'da hiç bahsedilmeyen ve yer verilmeyen bambaşka bir prosedürün getirilmiş olması son derece vahimdir. Zira cebrî icra hukuku kapsamındaki bütün takip yollarının kanunla düzenlenmesi gerektiği, kanunla düzenlenmeyen takip yollarının yönetmelikle getirilemeyeceği hususu en temel takip hukuku ilkelerinden birisi konumunda olup; TRK ile getirilen özel takip prosedürünün aşamaları ile ilgili Yönetmelik'te yer verilen detaylı hususların TRK ile düzenlenmesi anayasal bir zorunluluktur.

Öte yandan, TRK'ya göre yapılan ve rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini konu alan takipte, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takibe ilişkin kredi kurumlarıyla ilgili bir düzenlemeyi ihtiva eden İİK m.150/ı hükmünün saklı olduğu hususuna da, Yönetmelik'te ayrıca yer verilmiştir (Yön. m.35/III). Esasen bankaların alacaklı konumunda bulunduğu ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipler bakımından işlerlik kazanan İİK'nun 150/ı maddesinin, bankalar dışındaki alacaklılar tarafından (örneğin, cari hesap şeklinde işleyen banka kredileri dışındaki finansal kiralama veya acentelik sözleşmelerinden doğan ticarî alacaklar bakımından) yapılan takiplerde uygulama alanı bulunmadığı göz önüne alınacak olursa⁵⁰, İİK'nun anılan hükmünün, Kanun koyucu tarafından, TRK kapsamında yürütülen özel takip prosedüründen ayrık tutulma ihtiyacı duyulmuş olmasının gerekçesi anlaşılmamaktadır. Kaldı ki, TRK'na göre kurulan rehin sözleşmelerinin konusunu taşınır varlıklar üzerindeki rehinler oluşturduğuna göre, taşınmazlar üzerindeki ipoteklerle ilgili bir düzenleme olan İİK'nun 150/ı maddesinin, tabiatıyla TRK'ndan etkilenmeyeceği söylenebilir.

4. İcra Emri

Ödeme emrine itiraz edilmediği yahut itirazın kaldırıldığına dair icra mahkemesinden veya itirazın iptal edildiğine dair asliye hukuk mahkemesinden alınmış ilâm icra müdürlüğüne verildiği takdirde, icra memuru, bir icra emri tebliğ etmek suretiyle, borçluya veya taşınır varlığın zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişiye, yedi gün içinde o varlığın alacaklıya teslimini emreder (Yön. m.37/I).

İcra emrinde; rehin alacaklısına ve rehin borçlusuna ait takip talebindeki bilgilerden başka; ayrıca rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise,

⁵⁰ Bkz. **Budak**, s.166-167 ve oradaki dn.42; "İİK'nun 150/ı ve buna bağlı olarak uygulanacak olan 68/b maddesi bankalar lehine düzenlemeleri içermekte olup, bankalar dışındaki diğer gerçek ya da tüzel kişiler yönünden uygulanma imkanı yoktur." (Y. 12. HD. 13.11.2014, 27116/ 27086; Legalbank, E.T. 03.03.2017); aksi yönde bkz. **Yılmaz, E.:** "Kredi Kuruluşlarının İİK m.68/B ve İİK m.150/ı Hükümlerinden Yararlanması" (Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C.II, Ankara 2015, s.1867-1885), s.1884-1885.

yani üçüncü kişi kendisine ait taşınır varlığı borçlu lehine rehin göstermiş ise, bu üçüncü kişinin adı, soyadı, kimlik numarası, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası, imzası ve teslim konu varlığın neden ibaret olduğu ile taşınır varlığın kendisinden zorla teslim alınacağı hususu yazılır (Yön. m.37/II).

Borçlu veya rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişi ödeme emrinin gereğini yapmaz ise veya eksik yapar ve rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde bulundurmaya devam ederse rehinli taşınır varlık elinden zorla alınıp rehin alacaklısına verilir ve bu husus Sicile bildirilir (Yön. m.37/III).

Esasen, Yönetmelik'te geçen "icra emri" ifadesinden maksat, rehinli taşınırın rehin alacaklısına teslim edilmesi yönünde, icra müdürlüğünce verilen muhtradan ibarettir. Burada teknik anlamda bir icra emrinden söz edilmesi mümkün değildir. İcra emri, ancak ilâmlı icrada işlevi olan bir icra takip işlemidir. Halbuki burada ilâm ya da ilâm niteliğinde bir belgenin varlığından söz edilemez. Yönetmelik'te bu kavramın kullanılmış olması, ilâmlı icra ile ilgili bir prosedürü çağrıştırıyor gibi görünse bile, aslında ilâmlı icraya ilişkin İİK'nun 24/III hükmünün kıyasen uygulanmasından başka bir amaca hizmet etmez. Dolayısıyla, ödeme emrinin kesinleşmesinden sonra icra müdürlüğünce tebliğ edilmesi öngörülen icra emrini, bir tür muhtıra olarak düşünmek gerekir. Bu bağlamda, kavram kargaşasının önüne geçmek adına, Yönetmelik'te değişiklik yapılması uygun olur.

Öte yandan, icra müdürü tarafından borçluya veya taşınır varlığın zilyetliğini elinde bulunduran üçüncü kişiye "icra emri" tebliğ edilmesi gerektiğine ilişkin Yönetmeliğin 37/I hükmü de, TRK ile örtüşmeyen başka bir noktadır. Zira Yönetmeliğe göre icra emrinin gönderilmesi, ödeme emrinin kesinleşmesinden sonraki bir aşama olarak öngörülmüş olup, TRK'nda ödeme emri ve ödeme emrinin kesinleşmesi gibi kavramlarla ilgili hiçbir ipucuna dahi yer verilmediği düşünülecek olursa, icra emri tebliği için ödeme emrinin kesinleşmiş olması şartı getirilmesinin yasal bir dayanağının olmadığı da ortadadır. Ayrıca Kanun koyucunun TRK ile özel bir takip yolu öngörmesindeki maksat, zaten ilâmsız icrayı aşmak ve Anglosakson hukuk sistemlerinde görüldüğü gibi doğrudan rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini gerçekleştirmek olabilir. Kanun koyucunun bu yöndeki iradesini, Yönetmelik hükümleriyle bertaraf etmek yahut etkisiz kılmak isabetli bir tercih olarak düşünülemez. Kaldı ki, icra emri gönderilmesinden önce, bu şekilde ödeme emri ve ödeme emrine itiraz kavramları kullanılarak ilâmsız icraya dair bir sistematığı anımsatan takip prosedürünün getirilmesiyle, TRK'nda tasarlanan özel takip yolunun amacından saptırılıp işlevsiz bırakılmasına dahi yol açılabileceği göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla, borcunu vadesinde ödemeyen rehin borçlusuna icra emri tebliğinden önce ödeme emri gönderilmesi ve ödeme emrinin kesinleşmesi aşamalarının kaldırılarak, borçlunun doğrudan icra emri

ile muhatap alınmasını sağlamak için 35. ve 36. maddelerin Yönetmelik'ten çıkarılıp, 37. maddenin ise yeniden kaleme alınmasında yarar görülmektedir.

5. Rehin Açığı Belgesi

TRK'na göre rehinli taşınırın mülkiyetinin talep edildiği takip devam ederken, rehinli taşınırın objektif değerinin, takip talebinin ekindeki ekspertiz/ değerlendirme raporunda öngörülen değer altına düşmesi sebebiyle rehinli alacağın tam olarak karşılanamayacağı anlaşılmaya üzerine, talep üzerine icra müdürlüğüne rehin alacaklısına "geçici rehin açığı belgesi" verilebilir⁵¹. Rehin alacaklısı, TRK'na göre yürütülen, mülkiyetin devrine ilişkin özel takip devam ederken, diğer yandan da ayrı bir takip yaparak geçici rehin açığı belgesiyle birlikte genel hükümlere göre haciz ya da iflâs yoluna başvurabilir⁵². Zira, geçici rehin açığı belgesinin düzenleniş amacı, alacaklının bu belgeye dayanarak borçlunun diğer mallarının haczini talep edebilmesi ve hacze iştirak kuralları çerçevesinde diğer alacaklıların haczine iştirak edebilmesinin sağlanmasıdır. Böylece alacaklı, TRK'na göre yürüttüğü mülkiyetin devri talepli özel takip prosedürü sürerken, mülkiyetini devraldığı taşınırdaki yaşanması muhtemel değer düşüşünden dolayı tahsil edilemeyeceği anlaşılan bakiye alacağını, borçlunun haczi kabil diğer malvarlığından rüçhansız şekilde tahsil edebilir⁵³.

Diğer yandan, TRK'na göre yapılan mülkiyetin devri talepli özel takip sonucunda mülkiyeti devralınan rehinli taşınırın değeri rehin alacaklısının alacağını karşılamaya yetmediği takdirde, icra müdürlüğüne, alacaklıya, alacağının fark tutarını gösteren "kesin rehin açığı belgesi" verilir (Yön. m.38/I). Bu çerçevede verilen rehin açığı belgesi, İİK'nda düzenlenen rehin açığı belgesi ile aynı hukukî sonuçları doğurur (Yön. m.38/III). Alacaklı da, bu belgeyle birlikte, alacağının karşılanmayan kısmı için, TRK'na göre yapılan takip sonrasında, genel hükümlere göre haciz ya da iflâs yoluyla takibe başvurabilir.

⁵¹ **Antalya/Acar**, s.142.

⁵² Bu noktada, rehin alacaklısının, TRK'na göre yürütülen ve rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin özel takip dosyası üzerinden haciz veya iflâs talep edemeyeceğini; ayrı bir takip dosyası üzerinden genel hükümler çerçevesinde yeni bir takip başlatması gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü TRK'na göre yapılan özel takip yolunun amacı ve konusu, sırf belli bir miktar para alacağının tahsili olmayıp, bizatihi rehinli taşınırın kendisidir. Bunun yanı sıra, TRK ve Yönetmelik'te genel hükümlere göre takip yollarının ayrıca düzenlenmiş olması, özel takip yolunun münhasıran rehinli taşınırla ilgili olduğunu; borçlunun diğer malvarlığının ise, ancak başka bir takibin konusunu teşkil edebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, haciz ya da iflâs yolundan farklı olarak, bu özel takip yolunda nihai sonuç, rehinli malın devri olduğu için, geçici rehin açığı belgesiyle birlikte alacaklının tercihine göre haciz veya iflâs talepli yeni bir takip dosyası açması daha isabetli görülmektedir.

⁵³ **Kuru, B.:** İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2016, s.447.

II. Rehinli Alacağın Varlık Yönetim Şirketine Devredilmesi

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ve Yönetmelik'te, borçluya ait rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralma yetkisi bulunan birinci derece alacaklının, bu yetkisini kullanmak yerine, rehinli alacağını, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine veya üçüncü kişilere devredebileceği; alacağı devralan bu kişilerin ise, böylelikle alacaklının halefi sıfatını taşıyacaklarından, TRK ve Yönetmelik uyarınca alacaklıya verilmiş olan bütün yetkilerle birlikte alacaklının, rehinin kurulma anına göre elde ettiği rehin sırasına da hak kazanacakları düzenlenmiştir (TRK m.14/I-b; Yön. m.41/I).

Her şeyden önce, varlık yönetim şirketleri, bankaların, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun ve diğer malî kurumlarla kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması veya üçüncü kişilere satışı gibi faaliyetlerde bulunmak ya da bu konularda aracılık, destek ve danışmanlık hizmeti vermek amacıyla kurulabilen, kuruluş ve faaliyet esasları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından belirlenen şirketlerdir (Bankacılık Kanunu m.143/I)⁵⁴. Buradan hareketle, varlık yönetim şirketlerinin, kural olarak yalnızca banka, TMSF gibi malî kurumların alacaklarının tahsili amacıyla faaliyet gösterebileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, taşınır varlıklara ilişkin rehin sözleşmesinin taraflarının kimlerden oluşabileceği ise TRK m.3'te açıkça düzenlenmiş olup, kredi kuruluşlarının yanı sıra, alelade tacirler ve esnaf da rehin sözleşmesinin alacaklısı ya da borçlusu konumunda bulunabilirler. Bu itibarla, varlık yönetim şirketlerinin, alelade tacir ya da esnaf sıfatını taşıyan gerçek ve tüzel kişilere ait alacakları devralma ve tahsil etme yetkileri münhasıran 6570 sayılı TRK'na dayandığından dolayı, bu Kanun kapsamında kurulan rehin sözleşmesinin alacaklısı konumundaki tacir veya esnafın da, rehinli alacağını varlık yönetim şirketlerine devretmesi kanunen mümkün hâle getirilmiştir.

Fakat, TRK'nun 14/I-b hükmüne göre, muaccel borcunu ödemedede temerrüde düşen borçlu karşısında rehin alacaklısının sahip olduğu, rehinli alacağın devrini öngören bu yetki, yalnızca varlık yönetim şirketlerine yönelik kullanılabilirdiğinden dolayı, rehinli alacağın varlık yönetim şirketleri dışındaki üçüncü kişilere devri, TRK 14. madde bağlamında mümkün kılınmamıştır⁵⁵.

⁵⁴ Ayrıca bkz. Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.11.

⁵⁵ Esasen, rehin alacaklısının, müeccel veya muaccel bir alacağını herhangi bir üçüncü kişiye devretmesinde hukuken engel yoktur; dolayısıyla rehin hakkı bir fer'i hak olması sebebiyle, devralan yeni alacaklıya geçer. Fakat rehin alacaklısının, özel hükümler öngören TRK kapsamında taşınır rehniyle teminat altına alınmış alacağını tahsil edebilmek için yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden dolayı, alacağın tahsili aşamasında artık rehinli alacağı varlık yönetim şirketleri dışındaki üçüncü kişilere devredemeyecektir.

Zira anılan düzenlemede yalnızca varlık yönetim şirketlerine devirden söz edilmiştir. Kanun koyucunun, alacağın devri bakımından hangi gerekçeyle bu şekilde bir sınırlandırmaya gereksinim duyduğu ise anlaşılmamaktadır. Hatta bu sınırlandırmanın, irade serbestisi prensibine uygunluğu dahi tartışmaya açıktır. Dolayısıyla, rehin alacaklısı, temerrüde düşmüş borçluya karşı genel hükümler dairesinde takip yollarına başvurabilmek için, rehinli alacağını devralmayı taahhüt eden bir varlık yönetim şirketi bulamadığı takdirde, TRK'nda öngörülen diğer yetkileri⁵⁶ devreye sokmak zorunda kalacaktır. Bu noktada, TRK 14. maddede zikredilen yasal seçeneklerin her biri ayrı ayrı yerine getirilmesi gereken takip şartlarından sayılmakla beraber, rehin alacaklısı, ancak bunlardan her birini denemesine rağmen alacağını tahsil edemezse, genel hükümlere göre takip yollarına gidebilecektir. Bir başka ifadeyle, anılan düzenlemede yer alan takip şartlarının her biri dürüst, makul, objektif ve iyiniyetli bir rehin alacaklısı tarafından yerine getirildiği hâlde alacağın tahsilinde başarıya ulaşılamazsa, genel hükümlere göre takip yollarına müracaat yolu açık hâlde gelecektir. Aksi takdirde, TRK 14. maddede sayılan yasal seçenekler devreye sokulmadan, doğrudan genel hükümlere göre takibe başvurulursa, borçlu, takip şartı noksanlığına ilişkin bu hususu, ödeme emrine itirazında ileri sürdüğü takdirde, takibi akamete uğratabilecektir.

III. Rehlinli Taşınır Malın Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanılması

A. Zilyetliğin Devrine Konu Olmayan Taşınır ve Taşınmaz Varlıklar Üzerindeki Kiralama Hakkının Kullanılması

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 14/I-c hükmünde zikredilen kiralama hakkından maksat, borçluya ait olup zilyetliği devredilemeyen taşınır malların (örneğin, ticarî plakalar ve ticarî hatlar) kiralama hakkının doğrudan rehinli alacaklı tarafından kullanılması yahut üçüncü kişilere kullandırılmasıdır. Nitekim Yönetmeliğin 41. maddesinin ikinci fıkrasında, TRK'na göre rehne konu edilebilecek olan taşınır varlıklardan mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyenlerin kiralama hakkının, borçlu borcunu süresi içinde ödeyemeyip temerrüde düştüğü takdirde, doğrudan rehinli alacaklı tarafından kullanılabilmesi veya üçüncü kişilere kullandırılıp, buradan elde edilecek kira geliriyle rehinli alacağın tahsil edilebileceği düzenlenmiştir.

Öte yandan, mülkiyeti üçüncü kişilerde bulunan taşınmaz varlıklar üzerindeki borçluya ait kiracılık hakkı da, TRK'nun 5/I hükmüne göre taşınır rehnine konu edilebilir. Bu bağlamda Kanun koyucu, TRK'nun 5. maddesinin birinci fıkrasında, üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınır varlıklar arasında kiracılık hakkını da saymıştır (TRK m.5/I-ğ). Bu itibarla, TRK'na göre yapılan

⁵⁶ Rehlinli taşınırın mülkiyetinin devri talebi veya kiralama/lisans hakkının kullanımı.

rehin sözleşmesinin konusu, zilyetliğin devrine konu olmayan bir taşınır varlığa (örneğin, ticarî taksi plakası veya şehir içi toplu taşıma hattı) ya da üçüncü kişinin mülkiyetindeki bir taşınmaz mala ilişkin borçluya verilen kiracılık hakkı (örneğin, ürün kirası) olduğu takdirde, borçlunun borcunu ödemede temerrüde düşmesiyle, bu kiracılık hakkı rehinli alacaklıya geçebilecektir⁵⁷. Ayrıca, ticarî, sınai veya zirai bir işletme üzerinde kurulan ürün kirası sözleşmesinde borçluya tanınan kiracılık hakkının yanı sıra, pastane, restoran, otel ve hatta tüm tesisleriyle bir fabrikanın kiralanması dahi ürün kirası niteliğinde sayıldığından⁵⁸, anılan işletmeler üzerinde ürün kirası bağlamındaki kiracılık hakkının da TRK'na göre taşınır rehnine konu edilmesi hâlinde, rehinli alacaklı, borçluya ait bu kiracılık hakkını doğrudan kendisi kullanabilecek yahut üçüncü kişilere kullandırıp, bir nev'i alt kiraya vererek buradan elde edeceği kira geliriyle de rehinli alacağını tahsil edebilecektir.

Keza, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu⁵⁹nun 19. maddesinde, fikrî ve sınai haklar haricinde kalan ve bütünleyici parça veya eklenti niteliklerine bakılmaksızın bütün taşınır ve taşınmaz malların, tek başına finansal kiralama sözleşmesinin konusunu oluşturabileceği hususuna yer verilmiştir. Bu itibarla, 6361 sayılı FKFK'nun 26. maddesi uyarınca, finansal kiralama sözleşmesinde kiracı konumundaki taraf (yani, TRK'na göre kurulan taşınır rehninde borçlu taraf), zilyetliği devredilemeyen bir varlık üzerindeki kiracılık sıfatını veya finansal kiralamadan doğan haklarını, kiralayandan izin almak kaydıyla devredebilir. Dikkat edilirse, burada, borçlu tarafından finansal kiralama konusu malın mülkiyeti veya zilyetliği değil; mala ilişkin kiracılık hakkı devredilebildiği için, kiracının finansal kiralama sözleşmesinden doğan bu kiracılık hakkını da TRK'na göre taşınır rehnine konu edebilmesi mümkündür. Zira TRK'nun 5/1-ğ hükmünde belirtilen kiracılık hakkı ibaresinin kapsamına, zilyetliğin devredilemeyen bir varlık (örneğin, bir bilgisayar yazılımının elektronik ortamda çoğaltılmış nüshaları⁶⁰) ile ilgili finansal kiralama sözleşmesinden doğan kiracılık hakkının da dahil edilmemesi için yasal herhangi bir gerekçe yoktur⁶¹.

⁵⁷ Şit İmamoğlu, s.44. Fakat kiracılık hakkının devri bakımından kiraya verenin rızası arandığı için, kiracılık hakkı üzerinde TRK'na göre rehin kurulabilmesi için de, Kanun'da aksi yönde bir düzenleme sevk edilmediğinden, kiraya verenin rızası gerekir.

⁵⁸ Eren, F.: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2014, s.453.

⁵⁹ RG. 13.12.2012, Sa. 28496.

⁶⁰ Bkz. 6361 sayılı FKFK m.19/1.

⁶¹ Öte yandan 6361 sayılı FKFK'nun 27. maddesinde, finansal kiralama sözleşmesinin kiralayan tarafının (yani kiracının), finansal kiralama konusu malın mülkiyetini üçüncü kişiye devredemeyeceği; taraflar arasındaki sözleşmede böyle bir yetkinin tanınması hâlinde ise, devrin ancak başka bir kiralayana yapılabileceği öngörüldüğünden, finansal kiralamaya konu taşınır varlıkların TRK kapsamındaki taşınır rehnine konu edilemeyeceğini ve Yönetmeliğin 2. maddesinde düzenlenen ve TRK'nun uygulama alanı dışında bırakılan

Dolayısıyla, TRK'na göre kurulan rehin sözleşmesinde borçlu taraf, borcunu süresinde ifa etmediği takdirde, rehinli alacaklı, zilyetliğin devrine konu edilemeyen borçlunun mülkiyetinde bulunan rehne konu taşınır varlıkları doğrudan kendisi kiralayabilir, kullanabilir, işletebilir yahut alt kiraya vererek üçüncü kişilere kullandırabilir veyahut mülkiyeti üçüncü kişilerde bulunan taşınmaz varlıklar üzerindeki borçluya ait kiralama hakkını doğrudan kendisi kullanmak isteyebilir ve bu kiralama hakkını, TRK ve Yönetmelik uyarınca kira konusu varlığın malikine yöneltebilir.

Kural olarak, Medenî Kanun, kiracılık hakkı gibi, devredilmeye elverişli ve parayla ölçülebilen bir değeri bulunan haklar üzerinde de rehin hakkı kurulmasına cevaz vermektedir (TMK m.954/I). Gerçi, rehni kabil haklar üzerinde rehin kurulmasıyla, bu hakkın rehinli alacaklıya geçmesi sonucu doğmaz; hak sahibi hakkın özünü, yani hakkın bizatihi kendisini kaybetmez; fakat rehinli alacaklı, üzerinde rehin kurulan hakkın kendisini değil, salt rehin konusu hakkın cebri icra organları aracılığıyla paraya çevrilmesiyle, alacağını tahsil etme yetkisini elde eder⁶². Buradan hareketle (borçluya ait kiracılık hakkı da, TRK'na göre rehnedilebildiğine göre), borçlu borcunu süresinde ifa edemezse, rehinli alacaklının, borçluya ait kiracılık hakkını İİK'nun 145 vd. hükümleri doğrultusunda taşınır rehininin paraya çevrilmesi yoluyla icra takibine konu edip, rehinli taşınır varlık olan kiracılık hakkının İİK'nun 106 ila 112. vd. maddelerine göre icra dairesince satışından elde edilecek parayla alacağını tahsil etmesi gerekir diyebilirdik. Fakat, kiracılık hakkı gibi, devri kabil ve parasal değeri bulunan haklar üzerinde kurulan rehin hakkı⁶³, esasen konusunu oluşturan hak ile özdeş nitelikte olduğundan⁶⁴; bir başka ifadeyle, gerçek anlamda tüm boyutları itibariyle bir aynı hak niteliği taşımadığından⁶⁵, konuyu hak üzerindeki intifa hakkı gibi değerlendirmek ve TRK'na göre rehnedilen kiracılık hakkının da, rehin hakkı sahibi alacaklı tarafından İİK'nun 112 vd. hükümlerine göre paraya çevrilerek değil; İİK 31. maddede yer alan, bir irtifak hakkının yüklenmesine ilişkin ilâmlı icra takibi hakkındaki hüküm kıyasen uygulanmak suretiyle kullanılmasının sağlanması düşünülmelidir. Aksi

sözleşme türleri arasında kabul etmek gerektiğini belirtmekte yarar vardır. Nitekim finansal kiralama sözleşmesinin kiracısı aleyhine icra takibi yapılması hâlinde de, finansal kiralama konusu malların icra müdürü tarafından ayrılarak takibin dışında tutulacağı da Kanun'da belirtilmektedir (FKFK m.28/II).

⁶² **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s.1051-1052, p.3796; **Akipek, J./ Akıntürk, T.**: Eşya Hukuku, 1. B., İstanbul 2009, s.871.

⁶³ Hak ve alacaklar üzerinde kurulan rehin hakkının hukukî niteliği ile ilgili doktrinde yer alan görüş ve tartışmalar için bkz. **Şensöz, E./ Özbilen, A.B./ Savaş, B.**: "Alacak Rehininin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehni Yükü Bakımından Kapsamı" (İTÜSBD, S-8, Güz 2005/2, s.233-252), s.235-237.

⁶⁴ **Serozan**, s.362, p.1552.

⁶⁵ **Serozan**, s.362, p.1552; **Hatemi/Serozan/Arpacı**, s.361-362; **Tekinay-** Menkul, s.146.

takdirde, Kanun koyucunun TRK ile yerleştirmek istediği sistem işlemez hâle gelecektir.

B. Zilyetliğin Devrine Konu Olmayan Fikrî ve Sınai Mülkiyete Tâbi Varlıklar Üzerindeki Lisans Hakkının Kullanılması

1) Genel Olarak

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 14/I-c hükmünde zikredilen lisans hakkından maksat, bir firmanın geliştirdiği veya üretim hakkına sahip olduğu, maddî ya da gayrimaddî bir mala ilişkin, bir başka firma ya da firmalara üretme, teknolojisini kullanma ya da dağıtım kolaylıklarından yararlanma hakkı veren, inhisarî veya inhisarî olmayan nitelikte hak ve yetkiler sağlayan izindir. Bu bağlamda, TRK'nun 5. maddesinde sayılanlar arasında lisans sözleşmesine konu edilebilen taşınır varlıklar (örneğin, sınai mülkiyete konu haklar) da mevcuttur ve bunlar üzerinde de TRK uyarınca rehin kurulması mümkündür. Dolayısıyla, borçluya ait olup da, zilyetliği devredilemeyen ve fakat herhangi bir lisans sözleşmesine konu olabilecek nitelikteki (örneğin, marka/patent/faydalı model/endüstriyel tasarım gibi) taşınır varlıklara ilişkin lisans hakkı, borçlunun borcunu ödemedede temerrüde düşmesi durumunda, TRK'nun 14/I-c ve Yönetmeliğin 41/II hükümleri uyarınca doğrudan rehinli alacaklı tarafından kullanılabilir yahut üçüncü kişilere kullandırılabilir.

Her ne kadar TRK'nun 8. maddesinin üçüncü fıkrasında, bir sicile tescili zorunlu taşınırlar üzerinde TRK kapsamında tutulan Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilmek suretiyle rehin kurulamayacağı düzenlenmiş ise de; anılan düzenlemeyi marka, patent, tasarım gibi haklar üzerinde TRK'na tâbi olacak şekilde hiçbir surette rehin kurulamayacağı şeklinde yorumlamak isabetli olmayıp, Kanun koyucunun güttüğü amaca da uygun düşmez⁶⁶. Zira, TRK'nun 5/II hükmünde, aynı maddenin birinci fıkrasında sayılan taşınır varlıkların rehni, şayet diğer kanunlarca tutulan bir sicile tescili gerektiriyorsa, bu rehlin, ilgili sicillere bildirileceği ve anılan sicillerde önceden tesis edilmiş başka rehinler olması hâlinde ise, TRK'na göre kurulan ve ilgili sicile bildirilen rehlin, diğer rehinden sonraki sırada yer alacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla Kanun koyucu, marka/patent/faydalı model/endüstriyel tasarım gibi hakların yanı sıra da, ticaret unvanı/işletme adı gibi varlıkların da TRK'na göre taşınır rehinine konu edilebileceğini; ancak bu hakların, TRK dışında diğer kanunlar⁶⁷ gereğince tutulan diğer sicillere⁶⁸ tescili gerekiyorsa, TRK'na göre kurulan taşınır rehнинin,

⁶⁶ Aksi yöndeki görüş için, bkz. Şit İmamoğlu, s.27.

⁶⁷ Örneğin, marka/patent/endüstriyel tasarım için 6769 sayılı SMK yahut ticaret unvanı/işletme adı için 6102 sayılı TTK.

⁶⁸ Örneğin, sınai mülkiyet haklarına ilişkin bilgilerin yer aldığı kayıt ortamına yahut ticaret siciline.

ilgili sicile bildirilmesiyle işlemin tamamlanacağını öngörmüştür. Eğer Kanun koyucunun amacı, marka/patent ya da ticaret unvanı/işletme adı gibi, TRK dışındaki diğer kanunlar uyarınca tutulan sicillere tescil edilerek üzerinde rehin kurulması mümkün olan hakları TRK'nun kapsamı haricinde bırakmak olsaydı, hem TRK 5/I hükmünde bu taşınır varlıkları tek tek zikretmez hem de TRK 5/II hükmündeki ilgili sicile bildirim hususundan hiç bahsetmez idi. Kaldı ki, Yönetmeliğin 2. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan düzenlemelere bakıldığında, bu Yönetmeliğin, rehne konu taşınır varlığı rehin alacaklısına teslim etmeksizin özel siciline tescil edilmek suretiyle kurulan rehinlere uygulanacağı; bununla birlikte teslim şartlı taşınır rehni, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehinlerle mevduat rehni, motorlu taşıt rehni, hava aracı ipoteği, gemi ipoteği, maden hakkı ve cevher rehni ile ilgili sözleşmelerde TRK'nun ve Yönetmeliğin uygulanmayacağı hususuna yer verilmek suretiyle taşınır rehni uygulamasının kapsamı açıkça belirlenmiştir.

Sonuç olarak, zilyetliği devredilemeyen ve fakat TRK'na göre taşınır rehinine konu olabilen varlıklara⁶⁹ ilişkin mütemerrit borçluya ait lisans hakkının veya kullanma ruhsatının, rehinli alacaklının bizathî kendisi tarafından kullanılabilmesi yahut üçüncü kişilere kullandırılıp, elde edilen lisanslama yahut kullandırma gelirinden alacağın tahsil edilebileceği söylenebilir. Öte yandan, TRK'nun 14/I-c hükmünde zikredilen lisans hakkının niteliğinden anlaşılması gereken şeyin ne olduğu, düzenlemenin metninden açıkça anlaşılmadığı için, konuyu inhisarî olmayan (basit) lisans ve inhisarî lisans bakımından ayrı incelemek gerekir.

2) İnhisarî Olmayan (Basit) Lisansa Konu Varlıklar Üzerindeki Lisans Hakkının Kullanılması

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 24/II, 75/II ve 125/II gibi hükümlerinden de anlaşıldığı üzere, marka/patent/faydalı model/endüstriyel tasarım gibi sınai mülkiyete konu varlıklara ilişkin lisans, taraflar arasındaki sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, inhisarî değildir. İnhisarî olmayan lisans sözleşmelerinde lisans veren, markayı, patenti, tasarımı kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere de başka lisanslar verebilir. Dolayısıyla, inhisarî lisansa tâbi olmayan varlıklar, lisans veren tarafından TRK'na göre rehnedildiğinde, bu rehinli varlıklar üzerindeki lisans hakkının rehin alacaklısı tarafından bizzat kullanılması ya da üçüncü kişilere kullandırılıp, bu kullandırmadan elde edilen gelirle rehinli alacağın tahsili mümkün olabilir. Fakat lisans sözleşmelerinde

⁶⁹ Örneğin, "know-how" olarak anılan, endüstriyel alandaki tecrübelere dayalı teknik bilgi ve formüller.

tarafarla aksi kararlaştırılmadığı sürece, kendilerine lisans verilen lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemeyip alt lisans da veremeyeceğinden (SMK m.24/III; 75/III, 125/III), sınaî mülkiyet hakkının kendisinin değil de, ona ilişkin lisans hakkının rehnedilmesi hâlinde, rehinli lisans hakkının TRK'na göre rehin alacaklısı tarafından kullanılabilmesi için, lisans sözleşmesinde buna cevaz veren hükümlerin bulunması gerekir. Aksi takdirde, lisans verenin rızası olmaksızın, lisans alan, elinde bulunan lisansı üçüncü kişilere rehnedemez ve kullandıramaz.

3) İnhisarî Lisansa Konu Varlıklar Üzerindeki Lisans Hakkının Kullanılması

Sınai mülkiyete konu varlıklara ilişkin lisans, taraflar arasında inhisarî şekilde de kararlaştırılabilir. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 24/II, 75/II ve 125/II gibi hükümlerinde de belirtildiği üzere, inhisarî lisans sözleşmelerinde lisans veren, başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadığı sürece kendisi dahi lisans konusu varlığı kullanamaz. Dolayısıyla, inhisarî lisansa tâbi varlıklar rehnedildiği takdirde, bu rehinli varlıklar üzerindeki lisans hakkının, lisans verenin rehin alacaklısı tarafından bizzat kullanılması ya da üçüncü kişilere kullandırılıp, bu kullandırmadan elde edilen gelirle rehinli alacağın tahsili mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, inhisarî lisansa tâbi bir sınai mülkiyet hakkının, lisans veren tarafından TRK çerçevesinde rehnedilmesi durumunda, inhisarî lisans verenin mülkiyetindeki sınai mülkiyet konusu varlığın üzerindeki lisans hakkının, rehin alacaklısı tarafından bizzat kullanılarak yahut üçüncü kişilere kullandırılarak elde edilen gelirle rehinli alacağın tahsili mümkün değildir. Bu durumda rehin alacaklısı, rehinli sınai mülkiyet konusu varlığın yalnızca mülkiyet hakkının kendisine devrini isteyebilir.

4) Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Malî Hakların Kullanılması

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre eser sahibi, eserden kaynaklanan malî haklarını kullanım, devir veya ruhsat sözleşmeleriyle üçüncü kişilere devredebileceği gibi, bu hakları ayrı ayrı tasarruf konusu edebilir ve süre ya da kapsam itibarıyla sınırlandırarak sözleşme konusu yapabilir⁷⁰. Bu çerçevede eser sahibinin malî hakları, eseri çoğaltma hakkı, yayma hakkı, işleme hakkı, kiralama ve ödünç verme hakkı, temsil hakkı, umuma iletim hakkı, pay ve takip hakkı şeklinde sıralanabilecek olup, genellikle çoğaltma ve yayma hakkı şeklinde somutlaşan telif hakkı başta olmak üzere, fikir ve sanat eserleriyle bu eserler üzerindeki malî hakların TRK kapsamında taşınır rehnine konu edilmesi de mümkündür (TRK m.5/I-c). Bu itibarla, FSEK'nda, fikir ve sanat

⁷⁰ Güneş, İ.: "Fikri Eserleri Yayma Hakkı ve Yeni Mecralar, Yeni Yöntemler" (Yargıtay Dergisi, C.41, S.4, Ekim 2015, s.207-240), s.214.

eserleri üzerindeki malî hakların ticarî amaçlarla üçüncü kişilere devredilmesi veya ruhsat verilerek kullanılması öngörüldüğüne göre, TRK çerçevesinde rehnedilmesinin de mümkün olduğu söylenebilir. Örneğin eser sahibi tarafından, eserin çoğaltılmış nüshalarını yayma hakkı bağlamında kendisine ruhsat verilmiş olan bir kişi, yayma ruhsatı üzerinde TRK'na göre taşınır rehni kurabilir. Eğer borçlu borcunu ödemezse, rehin alacaklısı bu ruhsatın kendisine devredilmesini isteyebilir. Yine, maddî/fizikî varlığı olmayan eser nüshalarının doğrudan veya internet üzerinden umuma satışına yahut dağıtılmasına ilişkin malî haklar rehnedilirse, rehin alacaklısı bu hakları doğrudan kendisi kullanıp elde edeceği gelirle alacağının tahsilatını sağlayabilir⁷¹. Bunun dışında, işleme hakkı kullanılarak ortaya çıkarılan bir işleme eser (örneğin yabancı dildeki bir tiyatro eserinin Türkçe'ye tercümesi) üzerindeki malî hakların sözleşmeyle devri mümkün olduğuna göre, TRK'na göre rehni de mümkün olmalıdır. Hatta yayma hakkı kapsamında sayılan, bir eseri kiralama ve ödünç verme hakkı dahi (bkz. FSEK m.23/III) TRK'na göre rehnedilebilir nitelikte sayılmalıdır. Zira, bir eserin kiralınması ve ödünç verilmesi hakkı da eser sahibine ait olup, daha önce değinilen⁷² TRK'nun 5/I-ğ hükmündeki kiracılık hakkı kapsamında değerlendirilebilir ve borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısı tarafından kullanılabilir (TRK m.14/I-c). Örneğin, bir sinema eserinin kiralınması hakkını eser sahibinden almış olan kişi, TRK kapsamında yapmış olduğu taşınır rehni sözleşmesiyle bu hakkını kendisine kredi sağlayan alacaklıya rehnedirse, daha sonra borcunu ödemekte temerrüde uğraması hâlinde, borçluya ait sinema eserini kiralama hakkının rehin alacaklısı tarafından kullanılması ve bu kullanmadan elde edilen kira geliriyle rehinli alacağın tahsil edilmesi düşünülebilir.

Öte yandan, İİK'nun 24. ve 30. maddeleri saklı kalmak kaydıyla, eser sahibinin veya mirasçılardan birinin mülkiyeti altında bulunan *henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde veya asılları, sinema eserleri hariç olmak üzere bu eserler üzerindeki malî haklar ve eser sahibinin, malî haklarla ilgili hukuki işlemlerinden doğan paradan başka alacakları*, yasal veya sözleşmesel bir rehin hakkının, cebrî icranın veya hapis hakkının konusunu teşkil edemez (FSEK m.61/I). Dolayısıyla FSEK'na göre, henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde veya asılları ile bu eserler⁷³ üzerindeki malî hakların ve bu malî haklarla ilgili hukukî

⁷¹ Eser sahibinin, eserin orijinalini veya nüshalarını, kendisiyle kişisel ilişkiler içinde bulunmayan halk topluluğuna yönelik satış, dağıtım, pazarlama gibi, umuma arz şeklinde somutlaşan ticarî nitelikteki faaliyetlere konu etmesi, eser üzerindeki bu türden malî hakları ticarete koyduğu anlamına geleceğinden (bkz. **Bozbel, S.**: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, s.112), eser sahibinin, anılan malî haklarını TRK'na göre taşınır rehnine konu etmesi de mümkün olabilecektir.

⁷² Bkz. yuk. III. A.

⁷³ Sinema eserleri hariç.

işlemlerden kaynaklanan para dışındaki alacakların, TRK çerçevesinde taşınır rehnine konu edilemeyeceği söylenebilir. Gerçi anılan düzenlemenin başında “İİK’nun 24. ve 30. maddeleri saklı kalmak kaydıyla” ibaresine yer verildiği göze çarpsa da; TRK kapsamında kurulan taşınır rehni akdî nitelikte bir rehin türüdür ve borçlunun borcunu ödememesi hâlinde işlerlik kazanacak olan “rehinli malın mülkiyetinin devri” talepli cebrî icra işlemlerinin İİK 24. maddeye göre yürütülecek olması, taşınır rehninin sözleşmesel niteliğinde bir farklılık yaratmaz. Bu sebeple, kanunda ayrıksı olarak belirtilen eserlerin ve bunlara ilişkin malî hakların TRK kapsamında taşınır rehnine konu edilemeyeceğini ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Ancak alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı, yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, eser sahibinin korunmaya layık manevî menfaatlerini ihlâl etmemek şartıyla alenileşmiş bir eser üzerindeki malî hakları, eser sahibinin malî haklara dair hukukî işlemlerinden doğan para alacakları, yasal veya sözleşmesel bir rehin hakkının, cebrî icranın yahut hapis hakkının konusunu teşkil edebilir (FSEK m.62/1). Bu sebeple, yukarıda anılan ayrıksı düzenleme haricindeki fikir ve sanat eserleri ile bu eserler üzerindeki malî haklar, genel olarak TRK kapsamındaki taşınır rehnine konu edilebilir; borçlunun temerrüdü hâlinde rehin alacaklısına devredilebilir yahut sayılan eserler üzerindeki kiralama/lisans hakları rehin alacaklısı tarafından kullanılabilir.

IV. Rehinli Alacak İçin Genel Hükümler Çerçevesinde Takip Yapılması

A. Genel Olarak

Rehin alacaklısı, TRK’nun 14/1-a hükmü çerçevesinde rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin özel takip prosedürüne göre mülkiyeti devralmasına rağmen alacağını tam olarak tahsil edemezse yahut taşınır mülkiyeti özel bir sicile kayıtlı olup zilyetliğin naklen teslimi yoluyla devredilebilecek nitelikte bulunmadığından, TRK’nun 14/1-b ve 14/1-c hükümlerine göre diğer iki seçimlik yetkiyi kullanmayı tercih ettiği hâlde, yine de alacağın tahsilinde başarılı olamazsa, aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca genel hükümlere göre takip yapabilir. Bu noktada genel hükümlere göre yapılması öngörülen takipten maksat, haciz ya da iflâs yoluyla takiptir; rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip değildir. Zira rehin alacaklısının TRK kapsamında yaptığı ve rehinli taşınırın mülkiyetinin kendisine devrini talep ettiği özel prosedürlü takip neticesinde taşınır mülkiyetini kazanmakla beraber hâlen daha tahsil edemediği alacak tutarı bulunduğu takdirde genel hükümlere göre takip yollarına başvurabileceği öngörülmüş olup, bundan sonra alacaklının genel hükümlere göre yapacağı takip, ancak haciz ya da iflâs yoluyla ilişkilendirilebilir. Zaten, rehin alacaklısının TRK’na göre rehinli taşınırın mülkiyetini edindikten sonra aynı taşınıra ilişkin rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapması eşyanın doğasına aykırıdır. Kaldı

ki, TRK'nda ve Yönetmelik'te rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya devrine ilişkin öngörülen özel takip prosedürünün aşamaları ve bu takipte yapılacak icra takip işlemleri, paraya çevirme süreci dışında büyük ölçüde rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip göz önüne alınarak düzenlenmiş olduğundan⁷⁴, bu takipten sonra bir kere daha aynı takip yolunun izlenmesi takip ekonomisine de aykırılık teşkil eder. Dolayısıyla genel hükümler ibaresiyle Kanun koyucunun maksudunun, rehinli alacağın tahsil edilemeyen bakiye tutarı bakımından borçlunun diğer malvarlığı unsurlarına yönelik yapılacak haciz ya da iflâs yoluyla takip olduğu söylenebilir.

B. Mülkiyetin Devri Talebinin Bir Takip Şartı Olup Olmadığı Hususu

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre kurulmuş bir taşınır rehni borçlunun borcu ödemede temerrüde düşmesi üzerine, rehin alacaklısına tanınan ve rehinli taşınırın mülkiyetinin kendisine devredilmesini öngören talep hakkının kullanılması, genel hükümlere göre haciz ya da iflâs yoluyla takip yapılması bakımından bir nevi *"takip şartı"* olarak düşünülmelidir. Zira TRK'nun 14/II hükmünün kaleme alınış biçimine bakıldığında, *"Alacağın yukarıda belirtilen yollarla tahsil edilememesi hâlinde takip, genel hükümler çerçevesinde yapılır"* ifadesiyle Kanun koyucunun, rehin alacaklısı için zorunlu bir yol ihdas etmiş olduğu ve öncelikle rehinli taşınırın mülkiyetinin talep edilmesini arzuladığı anlaşılmaktadır.

Eğer rehin alacaklısı, TRK ve Yönetmelik hükümleri çerçevesinde özel takip yoluna başvurmadan, doğrudan genel hükümlere göre haciz veya iflâs yoluyla takibe başvurursa, icra müdürü bu hususu kendiliğinden dikkate almalı mıdır? Bu hususun icra müdürü tarafından fark edilmesi ihtimâli oldukça zayıf gözükse de, kanımızca, İİK'nun 45/1 hükmünde yer alan *"öncelikle rehne başvurma zorunluluğu"*na ilişkin kural⁷⁵ göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Bu itibarla, anılan kural kıyasen uygulanarak, alacağın TRK'na göre kurulmuş taşınır rehniyle teminat altında olduğu hususu icra müdürü tarafından kendiliğinden dikkate alınmalı ve rehin alacaklısının, TRK ve Yönetmelik çerçevesinde özel takip yolunu bertaraf etmeye yönelik talebi reddedilmelidir⁷⁶. İcra müdürünün bu hususu kendiliğinden fark edememesi durumunda ise, borçlunun, kendisine gönderilen ödeme emrine karşı süresiz olarak şikâyet yoluna başvurabileceği kabul edilmelidir. Çünkü genel hükümlere

⁷⁴ Bkz. Yön. m.31 (takip talebi), m.32 (sıra cetveli), m.35 (ödeme emri), m.36 (ödeme emrine itiraz) gibi.

⁷⁵ Bu kuralın emredici nitelikte olup olmadığı hakkındaki tartışmalar için bkz. **Yıldırım, K./Deren-Yıldırım, N.**:İcra ve İflâs Hukuku, 6. B., İstanbul 2015, s.278-279.

⁷⁶ Karş. **Arslan/Yılmaz/Taşınır Ayyaz**, s.404; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.345.

göre takip yollarına başvuru için adeta bir takip şartı olarak öngörölmüş olan bu hususun, tıpkı İİK 45/1 hükmündeki gibi kamu düzenine ilişkin olup süresiz şikâyet sebebi teşkil ettiği söylenebilir⁷⁷. Hatta rehin sözleşmesinin tarafları bakımından, bu kuralı bertaraf etmeye yönelik anlaşmaların dahi geçersiz olduğu; alacaklının ilk önce TRK'na göre özel takip yoluna gitmeksizin doğrudan genel hükümlere göre takip yollarına başvurabileceği hususunun taraflarca kararlaştırılmayacağı da düşünölebilir⁷⁸.

Öte yandan, mülkiyeti talep eden rehin alacaklısının, rehinli taşınırın objektif değeriyle karşılanamayan bakiye alacağı ve bu bakiye alacağı için genel takip yollarına başvuru hakkı her halükarda varlığını koruduğundan, rehinli taşınırın mülkiyetini devralan alacaklının bu haktan feragat ettiği de söylenemez⁷⁹. Bunun dışında, uygulamada gerçekleştirilen icra kanalıyla satışlarda satışa konu mallar genellikle değerinin altında fiyatlara satılarak alacaklıların mağduriyetine yol açıldığı için, TRK ile benimsenen yeni sistem ile, icra yoluyla satış yerine, rehinli taşınırın mülkiyetinin objektif değeri üzerinden alacaklıya devri mümkün hâle getirilerek, borçluya, borcunu ödemesi bakımından ciddi bir fırsat yaratılmak istenmiş olup; böylelikle rehin alacaklısına da, hem icra yoluyla satışa bağlı düşük satış bedeli yerine daha yüksek bir değerde taşınıra sahip olmak hem de taşınırın temerrüt sonrası değerinin esas alınmasıyla rehinden sonraki değer azalma riskinden kurtulmak imkanı getirilmiştir⁸⁰. Her ne kadar yukarıda⁸¹ da belirtildiği üzere, hukukî açıdan rehin alacaklısına tanınan bu imkân *lex commissoria* yasağını zedeleyici nitelikte görölse dahi, TRK ile getirilen bu seçeneğin, borçlunun sömürölmesine ve ekonomik olarak iflâsına yol açan sonuçları her halükarda doğrudan meydana getirmeyebileceği, bilakis kimi olaylarda borçlunun hukukî durumunu kolaylaştırıcı ve rahatlatıcı etkiler doğurabileceği ve böylece alacaklı ile borçlu arasındaki menfaatler dengesinin korunmasında yeni bir açılım yaratılabileceği hususlarının da göz ardı edilmemesi gerekir. Bu noktada TRK'nun yürürlüğe girmesinden itibaren uygulamada elde edilecek verilere ve piyasa bileşenlerinden alınacak geri bildirimlere göre belirli bir süre boyunca yapılacak gözlemlerden hareketle değerlendirme yapılmasında yarar vardır.

⁷⁷ Bkz. **Kuru-** El Kitabı, s.985-986.

⁷⁸ **Kuru, B.:** İcra ve İflâs Hukuku, 3. B., III. Cilt, İstanbul 1993, s.2391-2393.

⁷⁹ **Antalya/Acar,** s.143.

⁸⁰ **Antalya/Acar,** s.140-141.

⁸¹ Bkz. yuk. I. B. 2.

SONUÇ

Sonuç olarak, 2017 yılının başından itibaren yürürlüğe giren 6750 sayılı Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile tacirler, ticarî işletmenin bütünüyle rehnini öngören 1447 sayılı (mülga) Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun aksine, kredi ve finansman temininde kullanmak üzere, ticari işletme kapsamına giren münferit taşınır varlıkları tek tek rehnedebilme imkânına kavuşmuştur. Fakat TRK ile getirilen yeniliklerin birçoğu, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nda çerçevesi çizilen cebrî icra hukukunun sınırlarını bir hayli zorlamakta ve temel sistematîğe zarar verecek ölçüde radikal düzenlemeler sevk etmektedir. Özellikle rehin borçlusunun borcunu ödemedi temerrüde düşmesi hâlinde, rehinli taşınır varlıkların mülkiyetinin aynen rehin alacaklısına devri imkânının getirilmiş olması, lex commissoria yasağının hukukî açıdan zedelenmesine yol açmakta ve rehin alacaklısına bahşedilen hak ve yetkilerle ilgili TRK'nda öngörülen bu yeni sistemde, İİK'nun ilâmlı icra ve rehinin paraya çevrilmesi yolunu düzenleyen bazı hükümlerine yollamada bulunulması ve buna göre işlem yapılacağı belirlenmiş olması da, yine İİK'ndaki ilâmsız takip - ilâmlı takip ayrımının temel mantığı ile çelişmekte; konusu para olmayan alacakların takibi bağlamında önemli ve radikal farklılıklara yol açmaktadır. Ayrıca TRK'na göre yapılması öngörülen özel takip prosedüründeki aşamaların bir Yönetmelik ile düzenlenmiş olması da oldukça sakıncalıdır. Anılan özel takip prosedüründe ödeme emri-icra emri gibi takip hukuku kavramlarının eksik ve yanlış anlamlarda kullanıldığı da görülmektedir. Bu sebeple, TRK'nun baştan sona yeniden ele alınarak revizyona tâbi tutulması; özellikle icra ve iflâs hukuku çerçevesinde yapılan düzenlemelerin gözden geçirilerek cebrî icranın temel sistematîği ile taban tabana zıtlık taşıyan yönlerinin düzeltilmesi ve İİK ile uyumlu hâle getirilmesinde büyük yarar olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçura Karaman, Tuba:** Gemi ve Hava Aracı İpotegi ve Motorlu Taşıtların Rehni (Taşınır İpotegi), İstanbul 2015.
- Akipek, Jale G./ Akıntürk, Turgut:** Eşya Hukuku, İstanbul 2009.
- Antalya, Gökhan/ Acar, Faruk:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, İstanbul 2017.
- Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema:** İcra ve İflâs Hukuku, 2. B., Ankara 2016.
- Bozbel, Savaş:** Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012.
- Budak, Ali Cem:** İpotegin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip, 3. B., İstanbul 2010.
- Dereli, Zeliha:** Lex Commissoria Yasağı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2014.
- Eren, Fikret:** Mülkiyet Hukuku, 2. B., Ankara 2012.
- Erten, Ali:** “Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni ve Hukuki Sorunlar” (Bankacılar Dergisi, 2000/32, s.81-90).
- Güneş, İlhami:** “Fikri Eserleri Yayma Hakkı ve Yeni Mecralar, Yeni Yöntemler” (Yargıtay Dergisi, C.41, S.4, Ekim 2015, s.207-240).
- Hatemi, Hüseyin/ Serozan, Rona/ Arpacı, Abdülkadir:** Eşya Hukuku, İstanbul 1991.
- Helvacı, İlhan:** Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, İstanbul 1997.
- Karabel, E. Gökçe:** Ticari İşletme Rehninin Paraya Çevrilmesi, Ankara 2011.
- Karslı, Abdurrahim:** İcra ve İflas Hukuku, 3. B., İstanbul 2014.
- Köroğlu Ölmez, Beril:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni” (TBBD, S.2017/129, s.261-286).
- Kuntalp, Erden:** “Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı” (İnan Kıraç’a Armağan, Ankara 1994, s.151-162).
- Kuru, Baki:** İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2016.
- Kuru, Baki:** İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. B., Ankara 2013. (Kuru- El Kitabı)
- Kuru, Baki:** İcra ve İflâs Hukuku, III. Cilt, 3. B., İstanbul 1993.
- Kurt, Fatma:** “Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı -Yasakların Sorgulanması ve Sınırlandırılması Önerisi-” (İBD, C.82, S.2008/1, s.129-154).

Meriç, Nedim: Türk-İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Ankara 2015.

Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay-Özdemir, Saibe: Eşya Hukuku, 19. B., İstanbul 2016.

Olgaç, Furkan: İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme, Ankara 2014.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Sungurtekin Özkan, Meral/ Özekes, Muhammet: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 3. B., Ankara 2016.

Serozan, Rona: Eşya Hukuku I, Genişletilmiş 3. B., İstanbul 2014.

Şensöz, Ebru/ Özbilen, Arif Barış/ Savaş, Burcu: "Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yükü Bakımından Kapsamı" (İTÜSBD, S-8, Güz 2005/2, s.233-252).

Şit İmamoğlu, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017.

Tanriver, Süha: İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996.

Tekinay, Selâhattin Sulhi: Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Aynî Haklar, İstanbul 1994. (Tekinay- Menkul)

Tekinay, Selâhattin Sulhi: Taşınmaz Mülkiyetinin Takyitleri, İstanbul 1988. (Tekinay- Taşınmaz)

Utku, Doruk: Sınai Hakların Rehni, Ankara 2009.

Ünal, Mehmet/ Başpınar, Veysel: Şeklî Eşya Hukuku, 6. B., Ankara 2012.

Yıldırım, Kamil/ Deren-Yıldırım, Nevhis: İcra ve İflâs Hukuku, 6. B., İstanbul 2015.

Yılmaz, Ejder: İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, Ankara 2016. (Yılmaz- Şerh)Yılmaz, Ejder: "Kredi Kuruluşlarının İİK m.68/B ve İİK m.150/ı Hükümlerinden Yararlanması" (Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C.II, Ankara 2015, s.1867-1885).

KISALTMALAR CETVELİ

- aşa.** : aşağıda
B. : Bası
bkz. : bakınız
C. : Cilt
dn. : dipnot
E.T. : Erişim tarihi
FKFK : Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FSEK : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD. : Hukuk Dairesi
İİK : İcra ve İflâs Kanunu
İTÜSBD : İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
karş. : karşılaştırınız
m. : madde
p. : paragraf
RG. : Resmî Gazete
s. : sayfa
S. : Sayı
SMK : Sınai Mülkiyet Kanunu
TBBD : Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TİRK : Ticari İşletme Rehni Kanunu
TMK : Türk Medeni Kanunu
TRK : Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TTK : Türk Ticaret Kanunu
vd. : ve devamı
vs. : ve sair
Y. : Yargıtay
yuk. : yukarıda
Yön. : Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik

